

Întîlnirea de pe Sinai

Dumnezeu trona în nemărginirea cerului. Omul se afla în adîncimi. Dumnezeu era atotputernic, iar omul, o ființă păcătoasă, pe care mocirla patimilor o cuprindea tot mai mult. Dumnezeu se afla în strălucirea de necuprins a Luminii, iar omul zăcea într-un întuneric de nepătruns. Erau departe, îngrozitor de departe, unul de celălalt. Creatorul și creatura sa cea mai de preț. El, dătătorul de viață, aproape că nu mai zărea ființa creată „după chipul și asemănarea sa”, căci între ei nu exista nici o legătură.

Deodată, pe vîrf de munte, s-a ivit cuvîntul. Ecoul său străbătea nemărginirea. Încrămenește întreaga Creație. Cuprinși de o tainică vrajă, oamenii îl ascultau și îl vedeau. Da, îl vedeau, căci scris este: „Iar în tregul norod a văzut vocile”. (Exodus 20-15). Era cuvîntul-viziune, era glasul ce filia ca un stindard în cele patru vînturi. Era vocea ce se înscrisa, cu litere de foc, pe orizontul istoriei, luminînd zările pînă departe, la capătul vremurilor.

„Dumnezeu a coborît pe muntele Sinai” (Exodus 19-20). Atunci cînd din înălțimi a pornit tunetul cuvîntului, Dumnezeu a părăsit izolarea sa și a coborît spre oameni. De atunci, lumea nu mai este o junglă, căci a pătruns într-însa conștiința că „pe Sinai a coborît Dumnezeu”, că există „un ochi care vede” toate faptele ce săvîrșim, „o ureche ce aude” tot ceea ce glăsuim și gîndim, că „toate faptele ne sînt înscrise” într-o carte care de-a pururi va sta mărturie. De atunci, Dumnezeu și cuvîntul său se confundă, căci El e însăși învîțătura, iar pe aripile cuvîntului Dumnezeu coboară mereu spre noi,

de Șef robin Dr. MOSES ROSEN

alunecînd pe raza ce ne luminează mințile, ce ne înobilează sufletele.

De atunci, am aflat că drumul spre cunoaștere nu este orizontal, ci vertical. Cu ne-am mulțumit cu tîhnite plimbări prin parcuri înflorite, ci am resimțit cu atît mai intens voluptatea vieții cu cît ne-am cățarat pe povîrnișuri mai abrupte. De atunci, escaladăm într-una înălțimile spiritului, căci știm că acolo sus, pe Sinai, pe culmile cunoașterii, se află El, Cel ce ne-a dăruit minunata sa sete de a pătrunde în tainele Creației Sale. Este adevărat că ascensiunea e grea și plină de primejdii, că trebuie să străbați poteci nevătătorite și că prăpastia ameteitoare te pîndește la fiecare pas.

Te îndrepti spre piscuri, însă dai mereu de înalte stînci care ți le ascund. Te întrebi pentru ce ești sortit să te iei mereu la trîntă cu alte coaste pietroase și nu ți-e mai bine să pășești pe un șes lin și odihnitor? Fiecare creastă cucerită îți dă, însă, nemărginită bucurie că te-ai apropiat mai mult de Dumnezeu, că ești învingător în marea bătălie împotriva unei vieți orizontale, plate, banale.

De atunci, de cînd am ascultat și am zărit Cuvîntul, spinările încovoiate ale robilor s-au îndreptat, căci El le înalță privirile în sus, tot mai sus, spre zările în care visurile devin realități.

Aripile lui Icar s-au topit, căci ele n-au rezistat razelor soarelui. Aripile minții și sufletelor noastre se oțelesc însă din ce în ce mai tare, cu cît se apropie mai mult de culmile sinaitice.

Acolo, sus, pe Sinai, Omul s-a întîlnit cu Dumnezeu.

În slujba credinței, a patriei și a păcii

La 6 iunie a.c. se împlinesc două decenii de la înscăunarea Prea Fericitului Părinte Justinian ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. Fie-ne îngăduit să dăm expresie, cu acest prilej, omagiilor noastre, odată cu cele mai bune urări pentru veneratul sărbătorit.

Într-o perioadă de mari și adînci transformări în istoria omenirii, în viața țării și a poporului, Biserica a avut fericirea să afle în persoana Prea Fericitului Justinian conducătorul la înălțimea epocii. Înalte concepții ce aveau să-l călăuzească în decursul acestor 20 de ani, Prea Fericirea Sa le-a rostit cu o remarcabilă claritate în chiar ziua alegerii: *Biserica este chemată azi să purifice, să înnoiască și să înobileze viața omenescă, propovăduind dreptatea și omenia tuturor, muncă pașnică, cinstire și ordine; este chemată să îm-*

scaunării sale. El vădea o concepție clară, luminată, asupra rosturilor credinței și a așezămintelor ei în epoca noastră. Această concepție a devenit steaua călăuzitoare a Bisericii Ortodoxe Române, determinînd mersul ei înainte în acești douăzeci de ani, încheiați cu atîtea minunate înfăptuiri. Dumnezeu a binecuvîntat lucrarea

Omagiu adresat Prea Fericitului Patriarh Justinian de către d. Șef robin⁷ dr. Moses Rosen

ternicească sufletul poporului drept credincios cu tăria iubirii, a solidarității și a unirii, ce trebuie să trăiască în regimul democratic al tinereii noastre republici”.

„Slujitorilor Bisericii — zicea înaltul ierarh — le revine toată datoria de a îndepărta din sufletele oamenilor toată zgura lăsată de păcatele trecutului și de a-și da și viața pentru apărarea păcii și libertății omenirii”.

Cu acest nobil mesaj, străbătut de umanism și de vibranta dragoste de țară, de credință și de popor s-a adresat Bisericii și credincioșilor săi Prea Fericitul Justinian în ceasul în-

ființatătorului Bisericii Ortodoxe Române, astfel încît acum, în ceasul acesta sărbătoresc, cuvine-se a rosti împreună cu psalmistul: „Mari și minunate sînt lucrurile Tale”.

Înăuntrul, alcătuitura Bisericii e trinitară, porțile ei larg deschise credincioșilor, care sînt călăuziți în duhul dragostei de țară, al adevărului și al păcii. În afară, ea se bucură de autoritate și prestigiu, iar glasul conducătorului ei e ascultat cu respect și toată luarea aminte. Astfel, Patriarhul Justinian a înfăptuit cu o deosebită pricepere o întreită menire: a știut să îmbine în mod armonios devotamentul nelimitat în slujba Bisericii; loialitate nețărmurită față de patrie; o nobilitate prezentă în nobila mișcare pentru apărarea păcii.

La cele de mai sus, fie-ne îngăduit să mărturisim, aici, încă un adevăr. În persoana Prea Fericitului Patriarh Justinian nu numai Biserica Ortodoxă Română a fost binecuvîntată cu un păstor vrednic și un conducător luminat, dar și toate celelalte culte au dobîndit un prieten bun și înțelept. Și în această ordine de idei ne place să reamintim cuvintele rostite de Prea Fericirea Sa în ceasul înscăunării: „Slujitorilor Bisericii le revine toată datoria de a îndepărta din sufletele oamenilor toată zgura lăsată de păcatele trecutului”. Acest înalt îndemn a găsit ascultare. În locul zănișilor din trecut, între culte, între slujitorii acestora și între credincioșii s-au statornicit legături frățești, bazate pe prețuire, stimă și respect reciproc. La această zidire nobilă, o parte însemnată are Prea Fericitul Patriarh Justinian.

Mărturisindu-i prețuirea și respectul ce-i purtăm, îngăduit să ne fie să adresăm în acest ceas sărbătoresc Prea Fericitului Patriarh Justinian, înființătorului Bisericii Ortodoxe Române, străvechea urare ebraică:

עַל מַאֲדַּת עֲשָׂרִים Întru mulțișii fericiti ani, de muncă de pace și de roade bogate, pe ogurul credinței, al patriei și al păcii!

Șavuot de-a lungul veacurilor

Pe cît de laconice și de concise sînt dispozițiile Bibliei cu referire la sărbători, pe atît de bogată și de darnică este imaginația poporului față de ele. Niciodată poporul nu s-a mulțumit cu respectarea rigidă a legilor precise: ele ar fi fost lipsite astfel și de

poezie și de viață. Și pentru că le iubea, pentru că le cultiva, pentru că le simțea aproape de sufletul său, el le-a împodobit și le-a înfrumusețat, așa cum își împodobește omul casa pentru a locui în ea cu mai multă plăcere.

Nici o sărbătoare nu formează excepție. Ne-ar fi greu să ne închipuim azi o sărbătoare evreiască biblică în lumina strictă a textelor. Dar Biblia a știut că e suficient să schițeze cadrul unei sărbători pentru ca acest cadru să fie în scurt timp umplut cu un conținut variat, multicolor, asemănător sufletului variat, multicolor și minunat al poporului. Sărbătorile noastre, așa cum le prăznuim astăzi, nu s-au născut deodată. Ele sînt ca o clădire superbă, la înălțarea căreia au muncit nenumărate generații de maeștri zidari, care i-au dăruit fiecare cîte ceva din talentul și dragostea lui.

Și în ceea ce privește sărbătoarea de Șavuot, Biblia se mulțumește să enunțe numele ei, să explice prezența ei în calendar și să prescrie ceremonia culturală festivă care urma să aibă loc întru prăznuirea ei în Templu. Și dacă se mai pomenesc despre ea în altă parte, nimic nu se adaugă la aceste elemente. Dar de atunci, generație după generație, sute de obiceiuri s-au adunat pe lângă textele biblice pentru a le îmbrumuta un colorit specific. Și comentariile talmudice, și părerile savanților post talmudici și activitatea literară a poezilor medievali au fost generatoare de obiceiuri noi. Astfel se explică faptul că ele diferă de la un loc la altul, de la o regiune la alta, după cum diferite au fost influențele sufe-

rite și diferite sferile de răspîndire ale diverselor serii.

Unele obiceiuri odată foarte respectate au căzut mai tîrziu în desuetudine; altele noi le-au ocupat locul. Cercetate astăzi, ele prezintă un tablou extrem de interesant, demn de o serioasă analiză.

Sărbătoarea de Șavuot, aniversarea primirii Torci, a fost din totdeauna una din cele mai iubite sărbători evreiești. În ciuda duratei ei scurte, poporul a știut s-o înfrumusețeze astfel, încît să nu poată fi uitată cu ușurință. Aceasta mai ales avînd în vedere distanța relativ mare care o desparte de următoarea sărbătoare, Roș-Hașana.

Caracterul ei de sărbătoare a legii este reliefat cu o deosebită pregnanță de o serie întreagă de obiceiuri. Foarte vechi este obiceiul citirii în sinagogă a așa ziselor „Azharot”, pe lângă numărul mare al poemelor sinagogale inserate în Mazhor. „Azhara” e un poem cu caracter didactic, care enumără, cu comentarii, cele 613 porunci (Mitvot) ale Torei. Deja pe vremea gaunului Rav Natrunai (secolul al IX-lea) exista acest obicei și era răspîndit în Babilonia. Numele dat acestui gen de poezie sinagogală se datorează primului vers al celui mai vechi poem de acest fel, cunoscut pînă în zilele noastre („Azhara reit” — „Prima admonestare”). În sidurul vechi al lui Rabi Amram, unul din părinții cărții noastre de rugăciuni, se consideră obligatorie citirea unei Azhara în timpul rugăciunii de Musaf. Cele mai frumoase Azharot sînt cele scrise

(Continuare în pag. IV-a)

Ilustrație la Cartea Ruth

Șalom Alehem văzut de fiica sa

În editura Schuster din New York a apărut cartea „Tatăl meu, Șalom Alehem” de Marie Waife-Goldberg. Scrisă în limba engleză, cartea reprezintă o contribuție prețioasă de istoriografie literară despre cel mai popular scriitor de limbă idiş.

Autoarea, Marie Waife-Goldberg, este al cincilea dintre cei șase copii ai scriitorului. Amintirile ei ne dezvăluie un Șalom Alehem în mare parte inedit, ajutându-ne, totodată, să cunoaștem geneza unora dintre cei mai reprezentativi eroi ai săi.

Astfel, din paginile cărții aflăm cum a fost creat Menahem Mendel. După cum se știe, acesta este un „Luft-mensch”, un om care trăiește din aer, în veșnică goană după bucățile de pîine, veșnic dispus să se apuce de cele mai năstrușnice meserii, dar care, invariabil, eșuează lamentabil în sărăcie și nevoi. Autoarea ne spune că Șalom Alehem și-a luat personajul din lumea agenților de bursă. oameni necăjiți și în continuă agitație, pe care i-a cunoscut îndeaproape și le-a urmărit vorba, cu duioasă ironie. De altfel, casa scriitorului a fost întotdeauna deschisă pentru ei, ca și pentru alți oameni din popor.

Un alt personaj nemuritor este Tevie Lăptarul. Fiica scriitorului ne asigură că acest Tevie a existat în realitate, fiind lăptarul care le aducea lapte și brînză în locuința de vară de la Boiarka. (În scrierile lui Șalom Alehem Boiarka a devenit Boiberik.). Bine înțeles că genul scriitorului a știut să accentueze trăsăturile semnificative ale personajului, care a căpătat în acest fel valoare de simbol.

La început Tevie de la Boiarka s-a arătat supărat că a fost „scris la gazetă”. El s-a plîns chiar mamei scriitorului că lumea face haz de el. Curînd, însă, și-a dat seama de foloasele practice pe care le poate trage din această situație — lumea prefera să cumpere de la el lapte — așa că nu a șovăit să-și facă din poreclă renume: „Eu sînt Tevie Lăptarul despre care a scris Șalom Alehem!” se recomanda cu mîndrie...

Pagină cu pagină, cartea ne înfățișează un Șalom Alehem uman, apropiat, intim. Scriitorul genial care s-a priceput să pătrundă pînă în cele mai adînci fibre ale sufletului personajelor sale era în viața de toate zilele de o mare naivitate, fiind nu o dată victimă a cîndorii sale.

Cartea „Tatăl meu, Șalom Alehem” s-a bucurat de o bună primire din partea criticii și a marelui public.

ANDREI TUDOR

Măruntel și firav, tirîndu-și picioarul ceva mai scurt, Andrei Tudor a împărțit cu Mihail Sebastian, coleg de liceu și de aspirații, plăcerea distilată a unei poezii, amîndoi năzuind, atrași de mirajul stihurilor, să se împlinească prin simboluri și jocuri noi de cuvinte.

A început, ca orice poet, cu un caiet de dictando pe care cu trudă și îndoială făcea exerciții de poezie. Era încă licean și nerăbdător să-și vadă vultele visului prinse în diadema versului, a pus la cale apariția la șapropograf a unui caiet de poezie și proză.

Încă de atunci avea gusturi rafinate, unul din poezii lui preferați fiind Francis Jammes.

Mihail Sebastian făcuse destul de numeroase traduceri din marele poet. Ele datează cam din 1924—1925. Cele „14 rugăciuni” au fost tălmăcite împreună cu Andrei Tudor, care și-a menținut preferințele și după ce trecuse de faza dibuirilor și numele său începuse să circule în marea familie lirică a vremii.

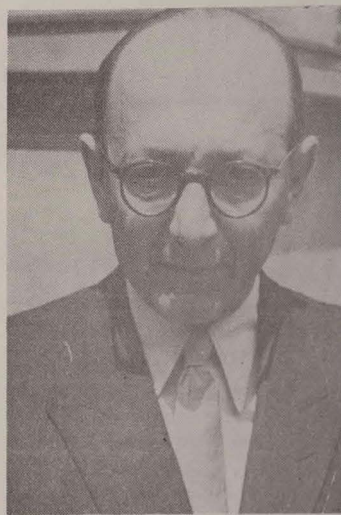
Odată cu Mihail Sebastian, Andrei Tudor a vrut să iasă din făgașul bătut al poeziei, pentru a se realiza prin noutatea expresiei poetice. Dar, ca și prietenul său, a rămas fidel lui Francis Jammes, lui Rimbaud și Mallarmé, după ce trecuse de faza pasiunilor literare juvenile.

Forma acum o trinitate cu Cicerone Teodorescu și Radu Boureanu, tustrei avînd năzuințe și preferințe literare comune. O trinitate poetică învăluită de căldura unei prietenii care nu s-a desmintit niciodată.

Îndrăgostit de orașul și tinutul său natal, Andrei Tudor a vibrat cu o emoție reținută la poezia bălților Brăilei, pe care le-a cutreierat adesea într-o lotcă lipovenescă. Răsuflul greu și putred al apelor îmbrățișînd leneșe sălcile cu trunchiuri întorto-chiate a găsit în Andrei Tudor un interpret inspirat.

În ciclul „Paludes”, din unicul său volum „Amor 1926”, apărut în Editura Fundațiilor în 1937, a tălmăcit în versuri cu rezonanțe sufletești delicate universul acuat al bălților Brăilei reflectat de oglinda vapo-roasă a amintirilor și trecut prin filtrul unei sensibilități rafinate.

Poezia lui Andrei Tudor e de un lirism sobru, cu nuanțe de ironie. Poetul e un intimist, timid și discret, instrumentul inteligenței intervenind cu o luciditate care literaturizează adesea emoțiile.

A presimțit parcă crepusculul timpuriu al unei vieți care, ca și poezia sa, a fost discretă și modestă.

Ca și Mihail Sebastian, nici el n-a mers mai departe pe drumul care trecea printre grădinile suspendate ale poeziei. În timp ce prietenul său își fixa antenele în literatura dramatică, el s-a dedicat muzicologiei.

De copil i-a plăcut muzica și s-a exersat la pian. Finetea și sensibilitatea sa, împlinită de o serioasă cultură muzicală, l-au dus firesc în domeniul criticii muzicale pe care a practicat-o în ziare și reviste.

A doua sa carte este o micro-monografie despre marele compozitor Enescu. În afară de datele biografice, Andrei Tudor caracterizează principalele lucrări ale lui George Enescu, urmîrind cronologic evoluția măiestriei componistice enesciene.

Andrei Tudor s-a născut la Brăila în august 1907 și a murit la 18 mai 1959.

Licențiat în drept al facultății din București, a debutat în 1928 la „Universul literar”, colaborînd apoi la „Facla” și „Zorile”, unde a fost un timp și redactor, la „Rampa”, unde a scris cronici muzicale și la numeroase ziare și reviste ale epocii.

Poetul cu surîsul suav și cald — așa cum a rămas în retina amintirii poetului și prietenului Cicerone Teodorescu și cum ne-a rămas și nouă — prietenilor din copilărie, de drum și de răscruce, s-a stins înainte de a da toate dimensiunile resurselor sale cu adînci rezonanțe sufletești și spirituale.

S

TRAFICUL NAVAL ROMÂNESC

În strînsă legătură cu dezvoltarea economică națională, flota maritimă navală și-a mărit, în decurs de numai un deceniu, volumul de trafic de peste 10 ori, iar numărul navelor de la 9 la 49. Navele românești străbat toate mările și oceanele, acostînd în peste 200 porturi, din mai mult de 50 de țări.

În următorii ani, flota navală își va spori în continuare capacitatea într-un ritm rapid. S-a prevăzut ca în anul 1970 NAVROM să dispună de un parc de nave format din 58 de unități, cu o capacitate de transport de circa 535 000 tone dw. Printre realizările de seamă din ultima vreme se numără construirea mineralierului „Petroșeni”, de 12 500 tdw., cel mai mare vas construit pînă în prezent în România.

LOCOMOTIVE ȘI VAGOANE PENTRU EXPORT

Materialul rulant fabricat în uzinele din România este tot mai solicitat la export, bucurîndu-se de o bună reputație.

Recent a fost expedit în Iran primul lot de vagoane de marfă acoperite și descoperite, pe patru osii, din contractul încheiat pentru trimiterea în această țară a 720 de vagoane de cale ferată.

Prin intermediul întreprinderii „Mașinexport” au fost expediate în Polonia încă 6 locomotive Diesel-electrice de 2 100 C.P.

UN NOU BARAJ ÎN JUDEȚUL ARGES

Au început lucrările de turnare a barajului de pe riul Tîrgului, unul din cei mai mari ai Argeșului. Se vor turna 25 000 m. c. beton, umpluturile de pămînt de 200 000 m.c. fiind practic terminate. Volumul lacului de acumulare va fi de 400 000 m.c. apă, la o suprafață de peste 10 ha.

Beneficiarul acestei lucrări este fabrica de autoturisme de la Colibași, care are nevoie pentru desfășurarea procesului tehnologic de 1 m.c. de apă la fiecare secundă.

OBIECTIVE TURISTICE PITOREȘTI

Două stîni din cuprinsul județului Suceava vor cunoaște anul acesta o afluență neobișnuită de vizitatori. Amenajate în mod special pentru a primi turiști, stînilor de la Putna și Iliști, situate în inima pădurii, în locuri foarte pitorești și ușor accesibile, vor oferi vizitatorilor bucate specifice ciobănești.

Turiștii vor putea asista la întregul ceremonial păstoresc al plecării oilor la pășune, al întoarcerii la stîna și al mulsului.

PREZENȚE ROMÂNEȘTI PESTE HOTARE

La Muzeul omului, din Paris, a avut loc inaugurarea unor vitrine de etnografie românească, cu exponate donate de Muzeul de artă populară al Republicii Socialiste România.

În editura pariziană „Seuil” a apărut „Antologia poeziei române”. Ea cuprinde, alături de o culegere de poezii populare, versuri aparținînd a 83 de scriitori români, clasici și moderni.

ISTORIA EVREILOR în 9 milioane de cuvinte

Peste 1 300 oameni de știință colaborează la redactarea „Enciclopediei iudaice” ce urmează să apară în Israel. Lucrarea, ce va cuprinde 9 milioane de cuvinte, este elaborată după cele mai moderne metode științifice și este menită să ofere o imagine globală a istoriei poporului evreu și a valorilor create de acesta în decursul existenței sale.

Erudiți ai Bibliei și Talmudului vor prezenta într-o formă accesibilă tezaurul de învățătură și etică pe care aceste creații ale iudaismului antic l-au dăruit lumii. Lingviști și filologi dintre cei

mai cunoscuți vor înfățișa structura și evoluția limbii ebraice, ca și a celorlalte limbi vorbite în decursul istoriei de evrei.

Un set alcătuit din 12 discuri cu muzică religioasă și populară va cuprinde peste 500 planșe în culori, precum și fotocopii după un număr de 130 manuscrise ebraice de valoare.

Colectivul de oameni de știință care lucrează la elaborarea „Enciclopediei iudaice” este condus de către prof. Cecil Roth, asistat de către rabinii dr. Louis Rabinovitch, dr. Geoffrey Wigoder și dr. Alexander Carlebach.

Copiii își amintesc...

„Unde ești copilărie, cu pădurea ta cu tot?” cînta poetul, amintindu-și cu drag de anii aceia de lumină ai unei copilării limpezii. Așa cum ar trebui să fie a oricărui copil pe lume.

Nu tot așa se pot întreba Giza. Iosif. Jeti și alții alții, a căror copilărie s-a scurs în umbra sinistră a crematoriilor. Ei n-au cunoscut joaca zgomotoasă și voioasă, ci spaimele deportărilor, țipetele de groază ale lagărelor. Iar acum, peste ani, acești copii dezvăluie, fără patos, viața lor din acei ani cumpliti. Mărturiile lor simple constituie un puternic act de acuzare împotriva acelor care au creat, în inima Europei, o industrie care a suprimat popoare întregi, căci nu există țară europeană care să nu-i fi furnizat contingentul ei de martiri.

IMAGINE DE INVERN

Iată mărturia Gizei Landau, născută la 5 mai 1932 la Tarnow.

„Mama voia să mă convingă să ne ascundem în partea ariană” a orașului, dar eu nu voiam, căci aveam presentimentul că vom fi prinse. Am preferat să-i urmez pe ceilalți acolo unde eram forțați să mergem. Într-o zi am fost încărcăți într-un camion și duși în lagărul din Plaszow, lângă Cracovia. Era în octombrie 1943. Primirea în lagăr a fost groznică. La început, eu și cu mama am lucrat la construirea drumurilor, apoi am fost repartizate unui atelier ca să coasem uniforme. Ducându-ne la lucru, trebuia să trecem pe lângă un dîmb unde erau omorîți oamenii, iar cadavrele arse pe ruguri. Au fost multe execuții. La 14 mai 1944 s-a făcut un apel general al întregului lagăr: numele copiilor figurau pe o listă specială. Știam de ce am fost înscrise separat: copiii, ca și bătrînii și bolnavii, erau inutili și urmau să fie omorîți. Cînd s-a strigat numele meu, mama n-a voit să mă prezint. Dar era imposibil să te ascunzi. M-am prezentat și mama m-a urmat. Müller, omul Gestapoului, a îmbrîncit-o pe mama: „Nu te-am strigat pe tine. Tu mai poți munci.” Mama aproape și ieșise din minți. Eu mă aflam în ultimul rînd al copiilor și mama a alergat de-a lungul rîndului. Cînd a ajuns lângă mine, s-a repezit și m-a tras de mîna paltonului. M-a smuls din rînd și m-a salvat.

Toți copiii, bătrînii și bolnavii au plecat cu camionul acela. Cîteva copii se ascundeau în latrine: un copil se ascundea sub o mașină și fu salvat cînd mașina porni. Multe mame voiau să moară cu copiii lor. O mamă s-a sinucis crezînd că i-a fost luat și copilul ei, dar copilul fusese salvat.

A fost o zi groznică! Muzica difuzoarelor încerca să acopere țipetele mamelor. Toate mamele erau silite să se alinieze cu spatele spre locul de apel și n-aveau voie să vadă deportarea copiilor lor.

A doua zi, mama mă încălță cu pantofi cu tocuri înalte și-mi ondula părul, ca să par mai mare. Ea m-a trecut în rîndul femeilor mărunte, ca micimea mea să nu sară în ochi. Am rămas în lagăr și am lucrat la atelierul de croitorie, dar trebuia să fiu atentă ca să nu fiu descoperită de naștiți.

În luna iulie am reușit din nou să evit deportarea. Convoitul a fost format lângă gară și nu erau decît puține vagoane. Cîteva femei au fost omorîte. Cadavrele erau îngrămădite lângă latrine. S-a făcut un nou apel. Toată lumea trebuia să treacă prin fața cadavrelor și să le privească. Un afiș spunea că femeile acelea au fost impuse pentru că au încercat să fugă și că aveau arme asupra lor. Comandantul lagărului, Soeth, sosi călare. Cînd venea, totdeauna erau victime. Toată lumea tremura de spaimă văzîndu-l.

La 21 octombrie 1944, nimic nu ne-a mai putut ajuta. Am fost deportate la Auschwitz. Îngrămădite și pe jumătate înăbușite am plecat în vagoane închise. Toată lumea și-a luat rîmas bun, căci știau ce ne așteaptă: camere de gazare și crematorii. Vorbeam deseori despre ele, dar nimeni nu-și putea închipui în mod exact cum e. După sosirea noastră, seara, la Auschwitz, am fost conduse la Birkenau. Am văzut de departe cerul înroșit, ca și cum ar fi fost un incendiu. Cu toate cele ce suferisem, nu ne puteam închipui că acolo erau arse ființe omenești. Prin coșuri nu se înălța fum, ci o ploaie de foc.

Am petrecut noaptea într-o sală mare. A fost o noapte atît de îngrozitoare, că nici

n-o pot descrie. Plîngeam cu toții, ne rugam sau stăteam pe jos abătuți. Unii deveniseră cu totul nepăsători. Mama mă ținea strîns la piept și-mi spunea, în șoaptă, că nu trebuie să-mi fie teamă, că Dumnezeu ne va salva cu siguranță, așa cum a făcut-o și în trecut. Eu nu voiam s-o mîhnesc pe mama și mă prefăceam că nu mi-e frică. În realitate, tremuram de spaimă. Nu ni s-a dat de mîncare, dar nici nu ne era foame. La ce bun să mîncîm, dacă trebuie să mori?

Apoi s-a făcut trierea. Era groznic! A trebuit să ne dezbrăcăm cu toții și să rămînem goi. Dr. Mengele sta lîngă ușa și hotărîa cine va trebui să moară și cine va rămîne în viață. Mama imploră o supraviețuitoare să nu mă denunțe și eu mă as-cunsei sub un maldăr de îmbrăcăminte dintr-un colț al sălii. De asemenea și alte fete mai mari s-au ascuns. Am rămas culcată acolo două ore. Odată, cineva mă călca în picioare și a trebuit să fac un mare efort ca să nu tip. Ei căutau pe cei care s-au ascuns, dar nu mă găsiră. Cînd mama mă scoase în sfîrșit, eram aproape sufocată, dar eram vie și cu mama!

Ne-au dus apoi la baie și ne-au ras capetele și ne-au tatuat numere. Eu am primit numărul A 26098. Oamenii spuneau că-i bine să capeti, un număr, căci atunci era aproape sigur că ești salvat. Dar, din păcate, copiii erau adeseori descoperiți și trimiși la crematorii. Mama mă ascundea mereu, chiar și fața de șefele blocului. La apeluri, mă așeza totdeauna în așa fel încît să nu fiu observată. Mama nu se gîndea la altceva decît să mă ascundă și să mă salveze. Trăiam tot timpul cu teamă și nesiguranță ziua și noaptea.

Aceasta a continuat pînă la 5 ianuarie 1945. Lagărul a fost atunci evacuat. Am fost înșuruite în rînduri. Fiecare a primit o plînie și o porție de margarină. Apoi, am pornit la drum, pe jos, în mare grabă. Frontul era desigur prin apropiere, altfel naștiții nu s-ar fi zorit așa. Oricine se oprea era împușcat pe loc. Mergem în zăpădă prin cîmpii și păduri și preturîndu-ne zăceau cadavre în omăt. Am căutat să nu le priveșc, dar le vedeam fără să vreau. Peste două zile, am fost sușiți, în vagoane deschise. N-aveam nimic de mîncare, nici apă de băut. Nimeni nu credea că va putea supraviețui.

Am ajuns la Ravensbrück. Era un lagăr pentru femei, și am dormit într-o baracă fără cuverturi. Bîntuiau fel de fel de boli, eram lîhnite de foame, mîrdăria era de nedescris. În toate zilele oamenii mureau ca muștele. Apoi, am fost transportate la Neustadt. Am călătorit două zile și jumătate în vagoane descoperite. Cadavrele erau aruncate în zăpădă. Nu mai aveam deloc înfățișarea unor oameni. Mama părea și ea un cadavru, iar eu nu mai puteam rezista. Am fost îngrămădite într-un grajd, unde ne-am culcat pe paie. Nu ni s-au dat nici cuverturi, nici apă ca să ne spălăm. Voiam să mor, dar mama mă îndemna să rezist. Ni s-a împărțit în sfîrșit cafea și plîine, dar trebuia să te bați ca să te apropii de cazan. Nu știu într-adevăr cum de a mai găsit mama puterea să lupte pentru hrana mea. Toată lumea era bolnavă de tifos sau de dizenterie. Multe femei au murit. Pînă la 2 mai numărul nostru a scăzut simțitor. Atunci au închis blocul, au bătut în scînduri ușile și ferestrele și toată lumea credea că o să-l arunce în aer sau o să-i dea foc.

Dar n-au avut probabil timpul s-o facă, căci au sosit aliații, și ne-au eliberat. La început nu puteam înțelege că nu mai trebuie să ne fie frică. Ni s-a împărțit mîncare și ciocolată și am înțeles în sfîrșit că războiul s-a terminat. Apoi, a început drumul întoarcerii, uneori pe jos, alteori cu trenul. Mama plecă să-l caute pe tata. Am aflat că tata era în viață.

UN COPIL DESCOPERĂ CRUDELE ADEVĂRURI ALE AUSCHWITZ-ULUI

Iosif Leichter, născut la 4 februarie 1929 la Medynia Glogomska, care a trecut prin infernul lagărului de la Auschwitz, relatează următoarele.

„După ce am călătorit două zile, am sosit noaptea la Auschwitz. Aveam 14 ani și mergeam împreună cu părinții mei și cu sora mea la Auschwitz. Adică nu știam unde mergem. Știam doar că convoiul nostru se îndreaptă spre unul din nenumăratele lagăre înființate în țară.

După două zile ne-au pus să facem o baie. Ni s-au dat niște zdrențe drept îmbrăcăminte. Nouă, copilor, ni se părea caraghios acest lucru, căci nu reușeam să ne recunoaștem unul pe altul. Spuneam că-i Puringim.

A doua zi ne-am întors în lagăr. Apelul a durat 4 ore. Era iarnă. Am fost despărțiți de părinții noștri. Copiii sub 16 ani au fost concentrați într-un bloc special. Făceau parte din așa-zisul lagăr familial, lagărul B 2 b din Auschwitz. Un fost profesor din Theresienstadt, Freddy Hirsch, se ocupa de copii și el căpăta autorizația să organizeze

pentru ei două blocuri, unul pentru copiii mici, altul pentru cei mari. Noi știam că în alte lagăre e altfel, că regimul nostru era un regim privilegiat. Pe urmă ne-am dat seama că acest regim nu dura mai mult de șase luni. N-am trecut prin nici o selecție. Ne era mai puțin foame și eram mai puțin bătuți decît în celelalte lagăre.

...La 6 iunie trebuia să fim duși la camerele de gazare. Dar s-a scurs o lună și nu s-a întîmplat nimic. Au fost cîteva selecții. Bărbații și femeile care erau în stare să lucreze au fost trimiși în altă parte. Aici n-au rămas decît bătrînii și copiii. În ultimul moment au fost aleși 70 de băieți între 12—16 ani și am fost trimiși în lagărul bărbatilor. Restul, adică bătrînii, bolnavii și femeile cu copiii au rămas în lagăr. Peste cîteva zile au fost gazați cu toții. Am aflat asta mai tîrziu de la *Sonderkommando*-ul, care era vecin cu noi în lagărul bărbatilor.

În acest lagăr, copiii au avut de-a-semeni un regim privilegiat. Dar n-a durat mult. Am fost repartizați între diferite *Kommando*. Eu am fost dat unui *Kommando* de transport. În loc de cai, căruța era trasă de 20 de tineri. În felul acesta am putut vizita toate lagărele. Știam tot ce se întîmplă la Auschwitz. Noi mergeam chiar și în lagărul femeilor și adeseori la crematorii. Trebuia să transportăm în lagăre cuverturi, lingerie dar mai ales lemnele înmagazinate în crematorii. Mi-amintesc că odată, iarna, Kapos-ul ne-a spus: „Copii, ați terminat de lucru. Dacă vreți să vă încălziți puțin, duceți-vă în camerele de gazare. Acum sînt goale.” În felul acesta, am putut vedea toată instalația, ca și crematoriul nr. 2, care era subteran. Eram tineri și totul ne interesa. Întorcîndu-ne în lagăr, am întrebat pe membrii *Sonderkommando*-ului cum funcționează crematoriul. Le-am spus: „Poveștiți-mi. Poate că am să scap într-o zi și atunci am să scriu despre voi.” Ei rideau și spuneau că nimeni nu va ieși viu de aici. Dar cu toate acestea mi-au povestit multe lucruri.

Cînd eram în crematorii, primeam totul cu curiozitatea firească a copiilor. Știam: azi, aceștia, mine, noi, ceilalți. Am avut de-a-semeni ocazia să asist la selecționarea oamenilor care seoseau la Auschwitz și știam foarte bine unde merg unii și unde alții. E de la sine înțeles că noi îi ajutam cum puteam. Odată, a sosit un convoi mare de copii de la Lodz, după ce ghetoul fusese lichidat. Erau grozav de înfometați. Noi am făcut rost de supă și am reușit să le-o strecurăm prin rețeaua de sîrmă ghimpată și electrică.

Era foarte periculos, căci puteam fi electrocuțați sau împușcați de SS-iști. Dar am făcut-o totuși. Cînd la sfîrșitul lui 1944 a fost desființat și lagărul de la Theresienstadt, a sosit și un prieten al meu. A fost repartizat lagărului B 2 b. El mi-a cerut să-i împrumut o carte de rugăciune și ceva de băut. Nu puteam să-i împrumut cartea de rugăciune, căci nu aveam. Dar i-am adus cafea și l-am consolatat spunîndu-i: „Uită-te la mine: nu sînt prea puțini și sînt de un an aici. Poți să rezisti.” Astfel i-am dat curaj.

Altă dată am înfîlțit niște rude de-ale mele în lagărul femeilor. Tocmai sosiseră la Auschwitz. Le-am adus de mîncare și le-am făcut rost de fard, sfătîindu-le să-și dea cu el pe obraji, atunci cînd se fac selecțiile, ca să arate mai bine și să caute să scape cît mai repede din lagăr.

Eu am reușit să rămîn la Auschwitz pînă la sfîrșit, chiar cînd a început să fie lichidat lagărul bărbatilor. Dar mi-am spus: atîta timp cît rămîn aici — și eram de-acum un vechi deținut — pot cel puțin să sper că nu voi muri de foame, căci știam cum să mă organizez. Dacă sînt trimis într-o mină de cărbuni sau într-un lagăr din Germania — scap cu siguranță de moarte prin gazare, dar voi pieri din cauza loviturilor, a foamei și a muncii istovitoare. Am avut noroc, căci la sfîrșitul lui 1944, gazările au încetat la Auschwitz...

A trecut aproape un sfert de veac de cînd glasurile acestea de copii s-au făcut auzite spre a acuza monstruozițările naziste. Glasurile lor firave au răzbătut peste ani făcîndu-ne să ne fie mereu prezentă în minte grozăviile săvîrșite de naștiți.

PAUL B. MARIAN

Evreii din Kerala

Părerile asupra datei de cînd există evrei în India sînt contradictorii, dar e mai mult ca sigur că obștea din această țară are un trecut de peste 1400 de ani. Într-adevăr, evreii din Cochîn s-au stabilit în Cranganore, coasta de sud-vest a Indiei, prin secolul al șaselea e.n.

O mie de ani mai tîrziu, cînd principatul Cranganore a fost cucerit de portughezi, evreii de acolo s-au stabilit în Cochîn și Ernakulam, astăzi statul Kerala.

În anul 1948, populația evreiască din Kerala număra vreo 3 000 de suflete, care formau cinci centre prin-

cipale, dispunînd de opt sinagogi. În prezent, evreii din Cochîn, inclusiv întreaga populație evreiască din Kerala, numără 350 de persoane.

Obștea din Cochîn este cea mai importantă. Orașul este situat la opt mile vest de Ernakulam și s-a dezvoltat ca un centru comercial, cunoscut sub numele de Cartierul evreiesc. În trecut funcționau aici trei sinagogi. Una dintre ele, sinagoga din Paradesi, își va sărbători în decembrie 400 ani de existență. Evenimentul va fi sărbătorit în mod solemn, iar poșta indiană va emite un timbru ocazional.

TELEGRAMĂ

Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen a adresat următoarea telegramă:

Prea Sfinției Sale

ELEK KISS

Episcopul Bisericii Unitariene

Cluj

În numele Federației Comunităților Evreiești (M) din Republica Socialistă România, al clerului și credincioșilor mozaici și al meu personal, vă exprim cu prilejul aniversării a 80 de ani de la nașterea sincere felicitări și călduroase urări de bine. Atotputernicul să vă binecuvânteze la împlinirea vârstei puterilor (Psalm 90—10) cu puteri sporite de muncă în slujba bisericii, a patriei și păcii.

Șef rabin dr. MOSES ROSEN

Șavuot de-a lungul veacurilor

(Urmare din pag. 1-a)

mai târziu de Rabenu Saadya Gaon și de Rabi Șelomo ibn Gabirol.

A doua notă specifică a serviciului divin de Șavuot este citirea înaintea citirii Torei a minunatului imn arameic cunoscut sub numele de „Akdmut” (tot după primul cuvânt al primului vers). Poemul aparține unui bard, cantor de meserie, care pare să fi viețuit în Germania prin secolul al XII-lea. În unele locuri se mai menține ciudatul obicei de a recita poezia după citirea primului verset din pericopa festivă.

În cele mai multe comunități spaniole nu se citește Akdamut; se citește în schimb poeme sinagogale redactate în formă de „act de logodnă” sau acte de căsătorii simbolice în care figurează ca logodnă poporul evreu, ca logodnică Tora și ca tată al logodnicei, Dumnezeu. Obiceiul are originea în exegeza alegorică a cabalistilor, care consideră poporul evreu legat pe vecie cu lanțurile eterne ale dragostei de Lege. Poeme de acest gen îi sînt atribuite lui R. Șelomo ibn Gabirol, altele aparțin poetului Israel Nadjara. În comunitățile din Libia mai există și astăzi obiceiul de a se citi textul unui asemenea act în a doua zi de Șavuot. Actul de căsătorie este citit de un enoriaș care-și cumpără adesea cu mari sacrificii acest drept și, ca răsplătă, după citirea solemnă a textului, i se toarnă pe cap o cană cu apă, pentru a ilustra versetul cuprins în *Pildele lui Solomon* (cap. 10): „Gura celui drept e ca un izvor de apă proaspătă”.

Alte obiceiuri sînt legate de uzul consumării de alimente lactate în zilele de Șavuot. Odinioară, în afara tradiționalelor prăjituri de brînză, femeile cecau o pîine mare cu patru colțuri în amintirea „jertfei pîinilor” în Templu. După cum se știe, de Șavuot se aduceau în Templu două pîini care simbolizau ofranda secerișului încheiat. Tot de Șavuot obișnuiau femeile să coacă o prăjitură înaltă, cu lapte și miere, și-i ziceau „Sinai”. Unele desenau în ea șapte trepte (*Rabi Isaac Moulins*, „Obiceiuri de Șavuot”). Arta culinară mai are reprezentată de așa zisele „kreplach” — colțunași cu carne, ale căror trei unghiuri simbolizau Biblia compusă din trei părți (Tora, Neviim — profeții, Ketuvim — hagiografele), poporul evreu compus din trei pătri (Kohanim, Leviim și Israelim), pe Moise care era un al treilea copil al mamei lui (după Miriam și Aharon) și luna Sivan care e a treia lună a anului.

Obiceiul de a se citi cartea lui Ruth în cadrul serviciului divin este de asemenea foarte vechi. Și în epoca gaonimilor se obișnuia să se citească cartea, dar nu în a doua zi dimineața, ca la noi. Pe vremea aceea, jumătatea cărții era citită în seara primei zile — restul în seara celei de a doua zile. În Yemen era obiceiul de a se citi cartea lui Ruth în după amiaza primei zile, fiecare enoriaș prezent citind rînd pe rînd cîte un verset, copiii traducînd respectivele versete, în cor în limba arabă. În Daghistan — prima parte a cărții se citește în după masa primei zile, restul, a doua zi după masă.

Tradiția ne spune că a doua zi de Șavuot este ziua deceseului regelui David. De aici obiceiul, pe vremea gaonilor, să se viziteze în pelerinaj mormîntul prezumat al lui David, unde se obișnuia să se citească din Psalmi, verset cu verset. Evreii din Orient, la care cultul mormintelor este foarte dezvoltat, iau parte de Șavuot la vizitarea a trei morminte sfinte. De altfel, în Babilon, Șavuot a primit, din acest motiv, și numele de „Eid al-Ziara”, adică „sărbătoare a vizitelor”. Unii vizitează mormîntul profetului Ezekiel. Mormîntul se află în satul Khafil, nu departe de Hilla. Evreii din Bagdad, din Basrah și din Persia se adună aici cu sutele în fiecare an. În seara de Șavuot ei își fac rugăciunea în sinagoga de lingă mormînt și citeșc din cartea profetului. A doua zi, serbează cu mare fast ceremonia schimbării hainelor sulurilor sfinte: în fiecare an

ele sînt schimbate cu altele mai frumoase. Se rostesc rugăciuni pentru sănătate, pentru noroc, chiar și pentru căsătorii. Cei ce au rugăciuni speciale de făcut sînt lăsați cîteva minute singuri în mausoleu. Familiile care au pierdut copii, aduc noii-născuți la mormînt și se roagă pentru sănătatea lor, aprinzînd în mausoleu cîte o luminare de mîrmă pruncului. Revenind la domiciliile lor, pelerinii sînt primiți cu dulciuri, ca semn că rugăciunea lor a fost auzită de Cel de Sus, care o să-i binecuvînteze cu un an dulce.

Alții vizitează mormîntul lui Ezra ha-Șofer, întemeietorul celui de al doilea Templu. Mormîntul său se află la Basrah și este din lemn, acoperit cu un covor cu broderii minunate. De fiecare Șavuot covorul este schimbat cu altul, care-l întrece în frumusețe.

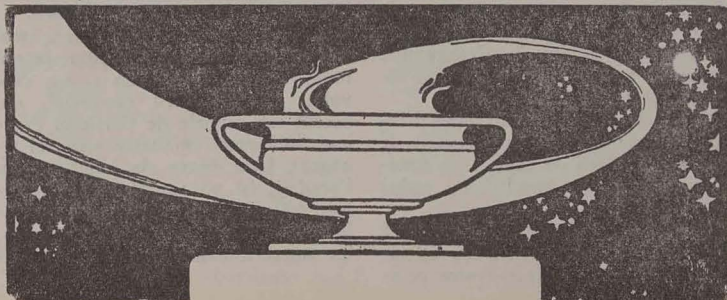
De Șavuot mai era obiceiul de a se aduce, pentru prima oară, în cadrul unei frumoase ceremonii, copii mici la școală. În primele secole ale evului mediu se notează deja acest frumos obicei și iată cum el ne este descris de autori contemporani:

În anul în care copilul împlinea cinci ani era adus de Șavuot la sinagogă, sau la școală. Drumul pînă la sinagogă îl făcea pe umerii tatălui, fiind acoperit pe spate cu haina lui. Ajunși la sinagogă, tatăl lua copilul de pe umeri și-l dădea învățătorului în brațe. Se scotea atunci o tăbliță de lemn sau o foaie de pergament, pe care erau înșirate literele alfabetului și cîte patru cuvinte formate din cîte patru litere. Literele erau citite în fața copilului și după aceea erau unse cu miere. Copilașul gusta miera de pe tăbliță și repeta literele și cuvintele citite. Se aducea după aceea o prăjitură făcută din făină, miere, lapte și ulei, pe care erau scrise diverse versete.

Versetele se citeau în auzul copilului și după aceea, prăjitura se împărțea între copii adunați la festivitate.

Nu a fost uitat nici caracterul rustic al sărbătorii. Casele evreiești erau, de Șavuot, toldeana pline cu flori și cu crengi verzi. Era obiceiul să se presară iarbă pe podeaua sinagogii și chiar pereții și tavanul erau acoperiți cu iarbă. Și sulurile din chivot se încununau cu coroane de flori și frunze verzi. În unele locuri erau puși arbuști, ba chiar și copaci tineri în sinagogă, pentru a aminti enoriașilor că de Șavuot se decide — conform afirmațiilor Talmudului — soarta pomilor și pentru a-i îndemna să se roage pentru el. În evul mediu, ceașcul trecea printre băncile sinagogii, în timp ce cantorul intona primele cîntece festive și împărțea fiecărui enoriaș flori sau plante mirositoare. Cei mai evlavioși ascundeau trandafiri și alte flori în săculețele lor de Talit și în cărțile de rugăciuni. În Babilonia exista obiceiul de a se arunca flori și mere de pe acoperișurile sinagogilor, pentru a simboliza astfel binecuvîntarea cerescă care coboară, grație rugăciunii credincioșilor, asupra întregii lumi.

Într-o atmosferă de pioasă voioșie trec cele două zile ale sărbătorii. Credincioșii nu văd în Lege un jug apăsător, din contra: ea este viața lor, scutul lor vesnic prezent în toate împrejurările. Iar sărbătorirea ei este și ea plină de farmec și voie bună.

INFORMAȚII

În ziua de 16 mai a.c. a avut loc templul coral tradiționala festivitate de Lag Boomer. A fost respectată și în acest an tradiția obștei noastre de a se evoca în ziua morții marelui Rabi Simon ben Iohai memoria foștilor conducători, rabini și credincioși ai sanctuarului central al iudaismului din România.

Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen a rostit predica.

Ziarul „New York Times” din 9 mai 1968 publică un interviu acordat de Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen corespondentului acestui ziar, d. Heinrich Kamm. Ziarul se ocupă pe larg de viața comunităților evreiești din Republica Socialistă România, de deplina libertate religioasă de care ele se bucură, înfățișează cele 150 de sinagogi care se află în funcție, opera de asistență socială pe care o desfășoară, ș.a.m.d.

Luni 20 mai 1968, Federația Comunităților Evreiești (M) a organizat în sala de recepție a templului coral o recepție în cinstea d-lui dr. Michel Landau, președintele Loteriei de Stat din Israel, aflat în vizită la noi în țară.

D. dr. Landau a fost deputat în parlamentul României acum 35—40 de ani și a redactat ziarele în limba idiș „Unser Zeit”, „der Lid” care au apărut de asemenea în perioada dintre cele două războaie mondiale.

O FAPTĂ DEMNĂ DE LAUDĂ

În ziua de 26 mai 1968 a avut loc la Caracal sfîntirea pietrei funerare puse pe mormîntul în care se află înhumate săpunuri făcute din trupuri evreiești de către barbarii hitleriști și care poartă pe ele inscripția R.J.F. (*Rein jüdisches Fett* — grăsime curat evreiască).

Piatra a fost ridicată din inițiativa și cheltuiala exclusivă a d-lui C. Lindeman din București, care a refuzat orice sprijin material oferit pentru acest scop de către Federația Comunităților Evreiești (M). D-sa a mo-

CANTORUL RUWINSKY

La Tel-Aviv a încetat din viață, în vîrstă de 78 de ani, fostul prim-cantor al templului coral din București, Rafael Ruwinsky.

Defunctul a slujit altarul sanctuarului central al iudaismului român timp de peste trei decenii, cucerind inimile enoriașilor printr-un talent muzical excepțional, un glas duios și o ofierare plină de înaltă tinuță.

În memoria sa, cu prilejul împlinirii a 30 de zile de la moarte (șloșim), se va oficia la templul coral din București, în ziua de 9 iunie, ora 11 dimineața, un serviciu divin de comemorare (hazcara).

Predica de comemorare va fi rostită de Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen.

Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen a salutat pe oaspete și pe soția sa, exprimîndu-le sentimente de frățietate și urări de bine.

Au mai luat cuvîntul d-nii: Emil Sechter, secretar general al F.C.E. (M), Daniel Segal, președintele Comunității evreilor (M) din București și scriitorul Lascar Saraga, aflat într-o vizită în România. Au salutat de asemenea pe oaspeți concetățenii d-lor ing. Lemel și H. Zaidman.

Tuturor le-a răspuns, d. Michel Landau care a mulțumit pentru primirea călduroasă, exprimîndu-și bucuria de a se găsi din nou în România, în sinul obștei din care a plecat, acum aproape patru decenii.

La 23 mai 1968 s-a deschis la „Shalom Stores” din Tel Aviv „Săptămîna românească”, expoziție de produse românești. Între alte produse s-au expus conserve de carne și salam preparate ritual, sub supravegherea cancelarului Șef rabinatului Federației Comunităților Evreiești (M) din România.

Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen fiind invitat a luat parte la deschiderea expoziției, ca oaspete de onoare, a adresat conducerii expoziției un mesaj de urări de succes.

La Alba Iulia a luat ființă recent un curs de Talmud-Tora. În cursul lunii aprilie, un număr de 9 elevi și-au însușit *alef-beit* și au învățat *Ma nistana* pentru Pesach. De asemenea au învățat viețile patriarhilor Abraham, Itzhak și Iacov.

tivat refuzul susținînd că *Mitzva* aceasta vrea s-o aibă d-sa în întregime.

Serviciul religios a fost oficiat de către d. A. Guttman, prim-cantorul templului coral din București.

Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen a trimis un mesaj prin care a exprimat simpatia d-sale pentru generoasa și inimoasa inițiativă, odată cu un pios omagiu adus martirilor noștri *Al Kiduș Hașem*

OSCAR LEMNARU

În ziua de 19 mai a.c. a avut loc la cimitirul Filantropia înmormîntarea scriitorului și publicistului Oscar Lemnaru.

Născut la București, în anul 1907, dintr-o familie de mici meșteșugari, Oscar Lemnaru a colaborat de tînră la numeroase publicații și a lucrat în redacțiile mai multor ziare. A publicat și lucrări originale, între care volumul de nuvele „Omul și umbra”. A tradus în românește din literaturile rusă și franceză, printre care cele 10 volume ale romanului „Jean-Christophe” de Romain Rolland.

La adunarea de doliu ținută în capela cimitirului a luat parte Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen, care a elogiat meritele defunctului. Au mai vorbit: scriitorii Aurel Baranga, Mioara Cremene, Iosif Cassian, iar în fața mormîntului deschis, poetul Ion Horea.

HERȘ-STICLARU, MEMBRU AL GĂRZII NAȚIONALE

Populația evreiască a primit cu în-
sufletire mișcarea revoluționară de
la 1848, care a înscris la punctul 21
al proiectului de Constituție, citit la
Islaz. „emanciparea israeliților și
drepturi politice pentru orice compa-
triot de altă credință”.

Același deziderat a fost înscris nu
numai de revoluționarii munteni, ci
și de cei moldoveni. El e prevăzut
în punctul 27, în lucrarea „Dorințele
partidei naționale din Moldova”, pu-
blicată în august 1848, lucrare atri-
buită lui Mihail Kogălniceanu.

Istoria citează printre cei care au
participat efectiv la revoluția de la
1848 pe pictorul Daniel Rosenthal și
Barbu Iscovescu.

Între partizanii și susținătorii miș-
cării revoluționare se înscriu și nu-
mele fruntașilor comunității evreiești
din București: Davicion Bally, Hillel
Manoach și Iacob Löbel, acesta din
urmă venind și cu sprijin material.

În provincie s-au aflat de aseme-
nea numeroși evrei susținători ai re-
voluției. Printre membrii „Clubului
revoluționar” din Craiova se găseau
printre alții: Alter Benihs, Elias
Berlevat, Gheorghe Dulman și
G. Fișer, care figurează printre sem-
natarii cererii din 3 august 1848 către
locotenentul domnească. În legătură
cu acțiunea revoluționară.

După cum se știe, conducătorii re-
voluției pașoptiste au avut sprijinul
însuflețit, gata de orice jertfă, al
„mahalagiilor”, muncitori și meser-
iași și al micilor negustori.

Pe ulițele întortocheate, cu paveaua
de lemn mîncată de ploi, s-au strecu-
rat în noapte, ferindu-se de iscoade-
le și agenții agiei, acești vrednici
„mahalagii” care transmiteau de la
om la om lozincile revoluționare.

În cartierul comercial al orașului,
pe străzile Lipsani, Șelari. Sf. Gheor-
ghe, micii comercianți au scos stin-
dardele tricolore, pregătite din vreme
și au închis prăvăliile, adunându-se
în grupuri compacte. Între cei care
îngroșau grupurile ce se adunaseră
în jurul străzilor care duceau la pala-
tul domnesc strigînd: „Trăiască pa-
tria, libertatea și noua Constituție!”
se aflau și Sanders și Lăzărică zaru-
ful, oameni simpli, care laolaltă cu
meseriași, muncitorii și „desculții
Capitalei”, purtînd cocrade tricolore
pe piept, cereau zgomoșii și entu-
ziaști, ca domnitorul să aprobe pro-
clamația de la Islaz.

Pictorul Barbu Iscovescu, pe umeri
cu eșarfa tricoloră, ținea în mîini
steagul revoluționar. De altfel, el era
acela căruia i-a fost încredințată de
către comitetul revoluționar realiza-
rea stindardului revoluției.

Spiritul combativ, revoluționar, în-
sufletise masele. Apelurile către po-
por aveau un ecou puternic. Unul
din aceste apeluri adresat către
„frații israeliți” fu semnat de B. Pop-
per, la 12 iunie 1848: „*Iată o nouă
și strălucitoare lumină ne înconjoară
acum prin activitatea fraților noștri,
iată-ne uniți cu bravi și nobili ro-
mâni!*”

„*Iată-i că ne întind mîna lor cea
bărbată și puternică, dîndu-ne eterna
scurtare de frate!*”

„*Iată că aurora libertății a răsărit
și nouă!*”

„*Libertatea, egalitatea, frăția, sînt
fundamentul care sprijină clădirea
amiciției. Voi, nobili români, al că-
ror eroism nu l-au putut slăbi atîtea
secole de suferință, voi știți să pre-
țuiți drepturile oamenilor, voi ați fă-
cut pe frații mei, frații voștri!*”

În acest apel B. Popper, vorbind
în numele coreligionarilor săi, de-
clară solemn:

„*Acum, cînd voi ne-ați dat drep-
turile voastre, cînd patria voastră s-a*

*făcut și patria noastră, cînd ne în-
tîndeți o mîna de frate — vom sta
alături cu voi, tari și bravi, pentru
a lupta cu voi și a muri chiar pentru
scumpă noastră patrie!*”

În scurtul timp cît a triumfat re-
voluția, evreei din Capitală s-au ară-
tat vrednici de darul libertății.

Între membrii Gărzii Naționale,
care s-au angajat să apere cuceririle
revoluției pașoptiste se aflau și evrei,
oameni simpli și curajoși, cum a fost
Herș-sticlaru din batalionul I, „le-
gionul” al IV-lea după cum se arată
în legitimația acestuia, cu sigiliul
Gărzii Naționale, al cărui original se
păstrează în Arhiva documentară a
F.C.E. (M).

Cînd în august 1848 revoluția s-a
aflat în primejdie, C. A. Rosetti face
un apel la cetățenii Capitalei să nu
lase „pușca biruinței”. El se adre-
sează deopotrivă „tinerilor români,
neguțătorilor virtuosi, cît și fraților
israeliteni...”

„*Tineri români, neguțători virtuosi,
frați israeliteni, soldați tari și puter-
nici ai gwardiei naționale, sculați, des-
teptați în voi patriotismul, aș putea
zice chiar eroismul, ce avurăți în zilele
dintîi și păziți iarăși orașul, precum
l-ați păzit atunci...*”

La acest apel al lui C. A. Rosetti,
care semnează „pentru ministru din
într.-Rosetti”, vor răspunde dintre
evrei, nu numai Herșcu-sticlaru din
vopseaua neagră, ci și alți meseriași
evrei, oameni modeste, „talpa” popu-
lației evreiești din București, care su-
ferind și ea opresiunea orînduirii feo-
dale de atunci, s-a alăturat forțelor
revoluționare progresiste.

SOLOMON SAVIN

Liturgia evreo-spaniolă în România

În redactarea cunoscutului muzico-
log Itzhac Levy au apărut la Ierusa-
lim primele trei volume din marea
„Antologie a liturghiei evreo-spaniole
în lume”. Cartea se ocupă și de litur-
ghia evreo-spaniolă în România.

Primul volum, apărut în 1965, cu-
prinde melodii liturgice de Șabat,
Roș Hodes (început de lună) și „cîn-
tece speciale”. Al doilea volum, apă-
rut în 1967, include melodii de Sli-
hot, Roș Hașana și Iom Hakipur.
Cel de-al treilea volum, apărut de
curînd, cuprinde 394 melodii reli-
gioase evreo-spaniole de Sukot, Sim-
hat Thora, Pesah și Șavuot. Primul
volum a cuprins 163 melodii (text și
note muzicale) iar al doilea volum,
216 melodii.

Sînt cuprinse melodii evreo-span-
iole de pe tot cuprinsul lumii, din
toate țările unde există sau au existat
în trecut comunități evreo-spaniole.

În culegerea acestor melodii și ex-
plicarea lor, cu adnotări și referințe,
sînt investiți 20 ani de muncă ai au-
torului Itzhac Levy, un cunoscut compo-
zitor și cîntăreț de muzică evreo-span-
iolă.

În capitolul consacrat muzicii li-
turgice evreo-spaniole în România,
autorul reproduce și studiază melodii
culese de la Iosef Almuli și Leon
Albert Rafael.

Despre Iosef Almuli se scrie că s-a
născut în 1881 și a trăit la București
pînă în 1955, cînd a plecat în Israel.
La București a fost cantor și fruntaș
al enoriașilor de la sinagogile span-
iole „Kahal Kadoș și „Kahal Ke-
doșim”.

David în
rugăciune

MOARTEA LUI DAVID

*Potrivit tradiției, regele
David a murit într-o zi de
Șavuot. În legătură cu sfîr-
șitul său ni s-au păstrat nu-
meroase legende, pline de
poezie, din care reproducem
cîteva.*

Spiritul Domnului se țineu 22 de ani
departe de David; în acest timp, re-
gele umpluse zilnic o cupă cu lacri-
mile sale și pîinea avea pentru el
gust de cenușă, precum e scris: „Eu
mîncînc cenușa ca și pîinea și băutura
nu-o amestec cu lacrimi”.

Și David îl rugă pe Dumnezeu:
„Doamne, lasă-mă să-mi cunosc sfîr-
șitul, să cunosc limanul vieții mele;
spune-mi cînd voi înceta să exist”.

Dumnezeu însă i-a răspuns: „E
statornic că nici unui muritor să nu
i se dezvăluie numărul zilelor sale.
Tu, însă, vrei să știi cînd vei muri,
deci află: Viața ta va lua sfîrșit
într-o zi de Șabat.”

Auzind aceste cuvinte, David
spuse: „Lasă-mă să mor mai curînd
în ziua care urmează Șabatului.”

Domnul însă vorbi: „Atunci dom-
nia fiului tău va fi început și nu se
cuvine ca o putere să se ciocnească
cu alta, nici măcar pe o porțiune cît
de mică.”

Atunci David spuse: „Îngăduie,
atunci, să mor cu o zi înainte de Șa-
bat.”

Domnul, însă, răspuse: „E prefe-
rabil să te înfățișezi cu o zi mai de-
vreme în fața tronului Meu; ziua în
care tu cercetezi Sfînta Scriptură îmi
este mai scumpă decît miile de jertfe
pe care fiul tău Solomon ar putea să
le aducă la altar.”

Zile de-a rîndul a stat David stu-
diînd Tora și tot astfel a fost și în
ziua hărăzită morții. Îngerul morții a
venit, dar n-a putut să-l învingă pe
David, căci el nu întrerupea cititul.
Și îngerul distrugător își spuse: „Ce
e de făcut?” David însă avea o gră-
dină în spatele palatului. Și solul
morții se strecură și făcu să fișie
crengile copacilor. Auzind foșnetul,
David ieși în grădină. Dar treapta
scării pe care pusese piciorul se rupse.
O clipă David întrerupse recitarea
sfîntelor cuvinte și în aceeași clipă su-
fletul său își luă zborul spre cer.

David muri într-o sîmbătă, în
timpul rugăciunii de după amiază;
luna se întunecă, iar lumina învăță-
turii sale se stinse.

David se rugase lui Dumnezeu:
„Stăpîne al lumii! Iartă-mi păcatele;
dă-mi un semn al îngăduinței Tale,
pentru ca dușmanii mei să-l vadă și
să se rușineze, căci Tu, Doamne, ești
ocrotitorul și mîngîișorul meu”.

Domnul i-a răspuns: „În timpul
vieții tale nu vreau să-ți dau vreun
semn; voi face cunoscută îngăduința
Mea în timpul domniei fiului tău
Solomon.”

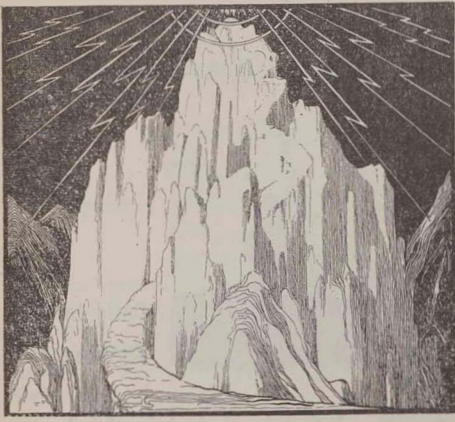
Și într-adevăr, așa s-a întîmplat:
Cînd Solomon terminase zidirea Tem-
plului și Lada legămîntului urma să
fie adusă în Sfînta Sfîntelor, deodată
ușile s-au proptit laolaltă și nu s-au
mai putut deschide. Solomon întonă
24 de psalmi, dar în zadar. El strigă
atunci: „Voi, porților, dați-vă înla-
turi, pentru ca Regele slavei să poată
pătrunde!” Porțile sanctuarului, însă,
nu se urniră. Și el strigă din nou: „O,
Doamne, nu aduce rușine peste chipul
supusului Tău; amintește-ți, de fa-
voarea pe care ai promis-o robului
Tău David!”

De îndată ce numele lui David fu
rostit, porțile Templului se deschiseră.

În acel moment chipurile vrăjma-
șilor lui David se înnegriră cum se
înnegrește o oală la fumul focului și
tot poporul înțelese că păcatele lui
David au fost iertate.

De îndată ce Templul fu ridicat de
Solomon, iar Dumnezeu puse pe ar-
hanghelul Mihail și alți 60 de îngeri
să ocrotească pe Israel, Mihail îl con-
duse pe regele David prin poarta Ie-
rusalimului ceresc, pînă la locul unde
odihnesc patriarhii.

ADY CARMİ

Comentarii
talmudice

MUNTELE LUI DUMNEZEU

Moșe, care păștea oile socrului său, ajunse la muntele Domnului. Unul din înțelepții noștri a spus: Moșe și muntele luseseră creați unul pentru celălalt și se așteptau reciproc încă din timpurile Facerii; în ziua sosirii lui Moșe, muntele era plin de freamăt și mișcare. Când simți că Moșe a început să-l urce, se liniști. De aici rezultă că ambii erau bucuroși, că își aparțineau unul altuia. Și Moșe înțelege că muntele acesta era muntele lui Dumnezeu.

Și ce văzu Moșe deasupra muntelui? El văzu niște păsări ce zburau cu aripile larg întinse, fără însă a se putea apropia de munte. Alt înțelept însă a spus: Moșe a văzut păsări coborînd de pe munte și prosternîndu-se la picioarele sale. El întui atunci că ora se apropie; părăsi turma și se apropie de munte.

Spiritul lui Dumnezeu plutea în jurul lui Moșe încă de la naștere. El simți pe dată că deșertul era Tara sfântă, căci aici urma a se instaura împărăția lui Dumnezeu. Și astfel conduse el oile prin pustiu.

Cînd Domnul hotărî să dea Tora lui Israel, munții Carmel și Tabor se înfățișară înaintea lui Dumnezeu. Și Tabor prinse glas: „Eu sint muntele Tabor; se cuvine ca majestatea divină să coboare asupra mea. Căci din toți munții, eu sint cel mai înalt, iar apele potopului n-au udat piscul meu”. Iar muntele Carmel spuse: „Eu sint muntele Carmel și cuvine-se ca gloria divină să coboare asupra-mi: căci eu eram în mijlocul mării, și peste mine au pășit fiii lui Israel prin mare.” Domnul însă răspunse: „Nu-mi sințeti de folos, căci sințeti prea semeți; de aceea nu vă apreciez.” Iar munții spuseră: „În fața Ta sintem oare cu ceva deosebit unul de celălalt? De ce, atunci, să răspundem pe unul sau pe altul?” Și Domnul răspunse: „Pentru că vă disputați gloria mea, vă voi răsplăti! Muntele Tabor va deveni celebru în vremea profetesei Debora, căci Israel va fi mîntuit prin el. Cît despre muntele Carmel, el să-i vină în ajutor profetului Eliahu”. Atunci toți, munții începură să se clatine înfiorați și să se cutremure plini de minie. Dumnezeu le spuse: „De ce priviți strîmb, voi, munți semeți? De ce vă măsurați cu muntele Sinai? Muntele pe care Dumnezeu l-a ales spre sălășluire este Sinai, pentru că dintre voi toți, el este cel mai puțin însemnat.”

Dumnezeu lăasă o lumină să străfulgere de pe muntele Seir și se revelă urmașilor lui Esau, precum e scris: „Domnul a venit de pe Sinai și li s-a arătat de pe Seir”. El le vorbi astfel: „Vreți să primiți voi Tora?” Urmașii lui Esau întrebă: „Ce stă scris în ea?” Iar Domnul răspunse: „Să nu uciți”. Spuseră atunci fiii lui Edom: „Pleacă de la noi! Să renunțăm oare la binecuvîntarea pe care Ithac a dat-o străbunului nostru Esav: „Din sabie te vei hrăni!” Și Dumnezeu îi părăsi pe urmașii lui Esav și se arătă copiilor lui Israel: Și deodată apăr pe muntele Pharân. Ii întrebă: „Doriți să primiți Legea?” Întrebă și ei: „Ce ne învață ea?” Domnul răspunse: „Să nu furi”. Atunci ismaeliții răspunseră: „Nu putem renunța la ceea ce a fost și îndeletnicirea părinților noștri”.

Apoi Dumnezeu trimise soli la toate neamurile pămîntului spre a întreba dacă vor

să primească Învățătura. Cînd auziră însă porunca: „Să nu ai alți dumnezei afară de mine” — răspunseră cu toatele: „Nu vrem să renunțăm la legea strămoșilor noștri, care i-au slujit pe zei; nu ne trebuie Învățătura ta, dă-o poporului tău”

Atunci Dumnezeu se întoarse spre urmașii lui Israel, precum e scris: „El veni însoțit de mii de sfinți”. Multe mii de îngeri veniră cu el, căci trăsura Domnului e trasă de mii și mii de îngeri. În mîna dreaptă ținea Tora, precum e scris: „În mîna sa dreaptă are o Lege înflăcărată pentru ci”.

După ce Tora fu dată lui Israel, glasul Atotputernicului răsună de la un capăt la celălalt al pămîntului și toți regii se cutremurară în palatele lor. Ei se adunară la Bileam, nelegiuitul, pe care-l întrebă: „Ce înseamnă tumultul acesta care se aude? Nu vine cumva potopul pe pămînt?” Bileam răspunse: „Doar Cel-de-sus a jurat că nu va mai slobozi niciodată apele pe pămînt”. Regii au spus: „Un potop nu va mai veni, dar poate este acesta un tîrînt de foc?” Iar Bileam a răspuns: „Doar a jurat Domnul că nu va mai nimici vicuitorie.”

Spuseră atunci prinții: „Ce să însemne oare acest vuiet pe care-l auzim?” Le răspunse: „Un dar prețios are Domnul în cămara comorilor Sale, un dar pe care l-a păstrat timp de 974 generații. Încă înainte de a fi fost creată lumea, l-a pregătit spre a-l oferi copiilor Săi”. Atunci cu toții strigară în cor: „Dumnezeu își binecuvîntează poporul cu pace!”

Fiii lui Israel pășiră la poalele muntelui pentru a lua cunoștință de cele Zece Porunci. Dumnezeu apucă muntele, îl roti ca pe un butoi și-l lăsa suspendat deasupra mulțimii. Spuse: „Dacă primiți Tora, atunci e bine; dacă nu, aci vă va fi mormîntul!”

Dumnezeu se îndreptă către începutul operei sale de creație și vorbi: „Dacă Israel acceptă Tora, e bine; dacă nu, vă voi lăsa să vă reîntoarceți în haosul care a fost la început”.

În dimineața revelației totul era triplu. Tora era prima dintre cele trei părți ale învățăturii sfinte. Israel era împărțit în trei caste: preoții, leviții, poporul. Cu toții se trăgeau din trei părinți: Abraham, Ithac, Iacob. Moșe însuși era considerat ca un al treilea, ca mijlocitorul dintre Dumnezeu și popor. Era din tribul Levi, adică din cel de-al treilea din cele 12 triburi. Era cel de-al treilea copil al părinților săi; timp de trei luni fusese ținut ascuns de Farao și purta un nume format din trei litere! În ziua a treia din luna a treia, Dumnezeu se îndreptă spre Sinai, spre a se revela lui Israel.

La încheierea Sabatului, poporul se adună la muntele Sinai, bărbății de o parte, femeile de altă parte și Dumnezeu vorbi către Moșe: „Du-te și întreabă fiicele lui Israel dacă vor să primească Tora, căci bărbății ascultă sfatul femeilor.” Toate răspunseră într-un glas: „Vom face tot ce a poruncit Domnul și-l vom asculta!”

În luna a treia a anului, ziua este de două ori mai lungă decît alte zile ale anului. Fiii lui Israel au dormit pînă la amiază, căci somnul în timpul zilei, cînd e sîrbătoare, e dulce, pe lingă faptul că noaptea era foarte scurtă. Iar Moșe străbătu tabăra lui Israel și strigă: „Sculați, sculați! Mirele e aici și o cheamă pe mireasă să vină sub baldachinul ceres; Dumnezeu vă așteaptă spre a vă da Tora. Însoțitorii mirelui au venit s-o conducă pe mireasă!”

În clipa cînd Israel stătea în fața muntelui Sinai și spunea: „Vom face tot ce a

spus Domnul și-l vom urma” — nu se aflau leproși și nici alți bolnavi printre ei. Tot așa nu se afla nici un olog și nici un orb, nici un mut și nici un surd, nici un fel de bolnavi mintali. Această oră se identifică cu Legea, care spunea: „Desăvîrșit de frumoasă ești, prietenă mea, și fără cusur”.

E scris: „Dacă te pui chezaș pentru aproapele tău, aceasta te leagă prin cuvintele pe care le rostești”. Fraza se referă la Israel, care urma să primească Tora.

Cînd a încredințat Învățătura Sa poporului lui Israel, Dumnezeu a cerut: „Să-mi puneți chezași că veți urma tot ce stă scris în ea!” Poporul răspunse: „Părinții noștri să fie chezași. Dar Domnul spuse: „Ei au păcătuit față de mine, ei nu pot chezași decît pentru ei!” Atunci oamenii întrebă: „Cine e fără vină față de Tine?” Iar Dumnezeu le-a spus: „Copiii.” Au adus atunci în fața lui pe sugaci și femeile însărcinate, al căror trup era transparent ca sticla. Cei nenăscuți încă îl priviră pe Domnul din trupul mamelor lor și vorbiră cu

În ziua a șasea a lunii Sivan, Dumnezeu s-a revelat lui Israel pe muntele Sinai. Muntele fu însă urnit din locul lui, iar culmile sale atinseră cerul; un nor învăli muntele, iar Dumnezeu stătea sus pe tronul lui, cu picioarele sprijinite de nor, așa cum este descris în Psalmi, cu cuvintele: „El înclină cerul și coboară, sub picioarele sale era întinerie”.

Moșe stătea cu picioarele pe munte, corpul său însă atingea cerul, care îl înconjura ca un cort. El privea în jur și văzută tot ce se petrecea colo sus, iar Dumnezeu vorbea cu el ca unui prieten, laș în față. Și Dumnezeu spuse aceste cuvinte: „Eu sint Domnul Dumnezeu tău, care te-am scos din Mitrain.” Vocea răsuna, cerurile se îngrozeau, mările și fluviile se revărsau, munții și piscurile începură să bubuie; copacii fură doborîți, morții din morminte se treziră și se ridicară pe picioarele lor și toți oamenii, chiar acei care nici nu se născuseră încă, de la un capăt la altul al pămîntului, erau acolo și înconjurau muntele Sinai.

Pe cînd fiii lui Israel stăteau acolo pătrunzîndu-se de apariția lui Dumnezeu și de cuvintele sale pline de tărie, Atot-

LESER URY: Moșe primește Tablele Legii

Dînsul. Iar Dumnezeu le spuse astfel: „Voi sințeti azi chezașie pentru părinții voștri; dacă ei nu vor îndeplini poruncile, voi veți fi cei pedepsiți. Iar copiii au spus: „Vrem să fim chezași! răspunseră ei. „Să nu ai alți dumnezei afară de mine!” continuă Domnul. Au răspuns: „Da!” Și tot astfel Dumnezeu le înfățișă cele zece porunci, la care ei răspunseră cu „da” și cu „nu”, după cum suna porunca. Iar Dumnezeu le-a spus atunci: Prin gura voastră Eu dau Tora lui Israel.

Cele zece porunci trecură în șir din gura Atotputernicului către om, a cărui gură nu era în stare să vorbească astfel, a cărui ureche nu avea puterea să audă așa ceva. Glasul Domnului se împărți însă în șapte glasuri, care răsunară atunci în șaptezeci de graiuri.

„Dumnezeu tună cu tunetul său minunat, făcînd lucruri mărețe, și nu e recunoscut”. Cînd, deci, a tunat Domnul minunat? Aceasta s-a întîmplat atunci cînd El a dat Tora pe muntele Sinai. Dumnezeu vorbea și vocea răsuna, ecoul auzindu-se de la un capăt la altul al lumii. Lui Israel i se părea că ar auzi vocea venind dinspre sud și se duse în sud. Aici vocea răsuna însă ca venind dinspre nord; și poporul se grăbi înspre nord. Dar cuvintele răsunară de parcă ar fi venit dinspre răsărit. În răsărit însă li se păru că vocea ar veni dinspre apus. În apus vocea părea că pornește din cer. Au ridicat atunci privirea spre cer, însă vocea părea că vine spre ei din adîncuri. Se întrebă atunci fiii lui Israel: „Unde poate fi găsită înțelegerea supremă, care este sediul puterii de înțelegere?” Unde se află Dumnezeu? La răsărit, la apus, la nord sau la sud?

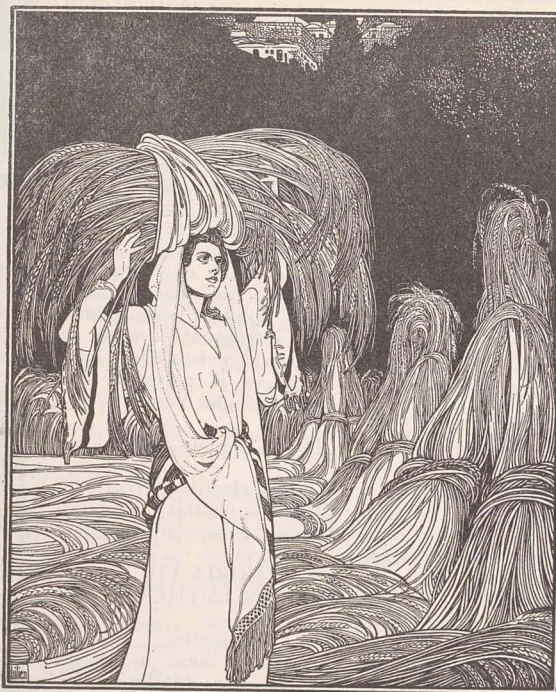
ternicul trimise către fiecare om cîte doi îngeri: unul îi puse mîna pe inimă, pentru ca sufletul să nu cadă pradă păcatului; celălalt îi ținu capul, ca să-l poată privi pe Dumnezeu. Iar vocea Atotputernicului pătrundea și întreba: „Vreți să primiți Tora care cuprinde 248 precepte?” Fiii lui Israel răspunseră într-un glas: „Da”. Și din nou se auzi vocea din gura lui Dumnezeu pătrunzînd în urechile lor: „Vă obligați să respectați cele scrise în Lege, în care sint 363 de interdicții?” Și din nou răspunseră iudeii: „Da!” De aci încolo, cuvîntul divin, pe care fiii lui Israel l-au primit, țîșni din urechile lor, fluturînd pe buzele lor. După aceasta, Cel de Sus le deschise cele șapte ceruri și cele șapte abise, lăsîndu-i să vadă cele șapte lumi; atunci și-au dat seama că în întreaga lume nu există altul afară de El.

După ce Dumnezeu a dat Tora, nici un pește n-a mai înotat, nici o pasăre n-a mai zburat, nici un bou n-a mai mugit. Serafimii amuțiră și ei, marea nu mai spurgea, vicuitoriele nu mai scoaseră nici un sunet. Întreaga lume se împietri în tăcere, un singur glas răsuna: „Eu sint Domnul Dumnezeu tău!”

Eu sint Eternul, Dumnezeul tău, spuse El. El era acela care li se arătase pe mare ca un erou ce se pregătește de război; pe muntele Sinai era scriitorul care a redactat Învățătura; în zilele lui Solomon el se arătă ca un adolescent, în zilele lui David, ca un bătrîn plin de îndurare. Dar în toate ipostazele, Dumnezeu voi să afirme unul și același lucru: „În oricîte ipostaze m-ați văzut și mă vedeți, să știți că de fiecare dată Eu sint același; Eu sint Eternul Dumnezeu vostru”.

RUTH

cartea dragostei și a devotamentului

Nici că se putea găsi în literatura ebraică antică o lectură mai potrivită pentru zilele de Șavuot decât cartea lui Ruth, povestea frumoasei moabite pe care Biblia o pune în fruntea familiei celui mai mare rege al istoriei evreiești, David. Și nu numai pentru că de fapt acțiunea povestirii se petrece pe vremea secerișului, a cărui sărbătoare este Șavuot și nici pentru că acțiunea are loc în Beit-Lehem, orașul de baștină al marelui rege pe care îl comemorăm în a doua zi a sărbătorii, ci pentru că atmosfera care se degajă din felul în care divinul poet anonim își deapănă povestirea este plină de splendidă poezie, de duioasă naivitate idilică, de impresionantă și gingașă puritate. Sunt tocmai elementele care caracterizează sărbătoarea primelor fructe, sărbătoarea secerișului.

Este, de altfel, poate cea mai desăvârșită creație a prozei biblice. Nicăieri stilul narațiunii nu este atât de limpede și de curgător, acțiunea — atât de încheată, efectele atât de bine exploatare. E o gingașă odă dedicată vieții rustice, dragostei, bunătății, devotamentului, credinței în oameni, în sfârșit — un poem al vieții, nu așa cum ar fi trebuit să se prezinte. Autorul urmărește cu atenție soarta eroilor lui, adesea crudă, chinătoare. Pe lângă vitregiile naturii, a foamei — care bîntuiau atât de des în orient, apar pe scenă și boala și moartea. Dar ceva rămîne de-a pururi valabil, neatins, supraviețuiește toate încercările: devotamentul și dragostea. Și aceste splendide calități îi sînt atribuite unei străine, unei moabite, pe care autorul o zugrăvește în cuvinte pline de farmec, pline de căldură și afecțiune.

Talmudul ne povestește că pe vremea lui Rabi Akiva încă, se discuta în academiile talmudice dacă e bine sau nu să se introducă în canonul biblic „Cîntarea Cîntărilor”, capodopera regelui Solomon. Tot așa, era pusă în discuție și soarta Eclesiastului — altă creație a celui mai înțelept dintre regi. Dispute îndelungate au avut loc în jurul cărții Esterei pe care savanții contemporani nu vroiau cu nici un preț s-o sanctifice. Dar cartea lui Ruth, care istorisește viața unei fete din Moab, nu a fost niciodată pusă în discuție. Splendidă dovadă a spiritului universal al iudaismului!

Acțiunea se petrece în epoca judecătorilor. Este motivul care determină tradiția să noteze ca autor pe Semuel,

ultimul judecător. Nici o dată istorică nu este pomenită în corpul textului, de parcă s-ar fi evitat dinadins localizarea în timp. Nu are importanță cînd s-au întîmplat cele povestite. Puteau să se întîmple oricînd și oriunde: narațiuni care glorifică dragostea curată, dezinteresată, devotamentul necalculat, bazat numai pe sentimente de afecțiune — sînt veșnic actuale. Dar pentru ca Ruth să fi devenit mama casei lui David trebuia ca acțiunea să se fi desfășurat pe vremea judecătorilor, care ocupă în istorie secolele ce despart moartea lui Iehosua, cuceritorul, de încoronarea lui Saul, primul rege amintit în Biblie.

„...Și s-a întîmplat pe vremea cînd cîrnuiau judecătorii...” Cu aceste cuvinte își începe autorul povestirea. În Beit-Lehem trăia un om căruia îi zicea Elimeleh și el avea pe Noomi ca soție și aveau doi copii. Și se întîmplă să fie o cumpănită foamete în țară și s-a dus Elimeleh cu întreaga lui familie să locuiască în țara Moabului. Cei doi copii se căsătoriră aci cu două moabite, numele uneia era Orpa, numele celeilalte — Ruth. Și trecură anii și Elimeleh muri. Și trecură alți ani și muriră și cei doi fii ai lui și Noomi rămase singură cu cele două murori ale ei. Și se sculă Noomi să se întorcă acasă la Beit-Lehem, căci auzi că Dumnezeu s-a îndurat de poporul Său și-i dădu pîine. Cele două murori o însoțeau. Mergeau tăcute împreună, trei femei îndurerate, pe cărarea pustie care ducea spre Beit-Lehem. Și se întoarse Noomi către murorile ei și le zise: „Duceți-vă și întoarceți-vă fiecare la casa mamei sale. Domnul să se arate milostiv cu voi, precum v-ați arătat voi cu cei morți și cu mine”. Și ele au ridicat glasurile lor și au plîns. Apoi au vorbit către ea: „Cu tine vrem să ne întoarcem către poporul tău...” Dar Noomi nu vroia. Murorile erau tinere și ea copii nu mai avea. „Duceți-vă înapoi, copilele mele — le zise ea. De ce să mergeți cu mine? De ce să nu mă recăsătoriți? Nu, fetele mele, întoarceți-vă acasă, căci amară-mi e inima din pricina voastră și mîna Domnului apasă greu asupra mea.” Și iarăși au ridicat glasurile lor și iarăși au plîns. Apoi Orpa și-a sărutat soacra și s-a întors, însă Ruth a rămas nedeslăpită de ea. Noomi o rugă să o urmeze pe Orpa, dar ea stăruia în încăpățînarea ei și rămase. „Așa să facă D-zeu cu mine și mai mult decît atît — se jură ea — că numai moartea mă va deslipi de tine!” Și porniră im-

preună spre cîmpiile îndepărtate ale Iudeei.

În Beit-Lehem vestea revenirii lui Noomi se răspîndi repede. Zeci de curioși se adunară s-o vadă, căci de ani de zile n-o mai văzuseră, deși auziseră de nenorocirea care a lovit-o. Și Noomi ieși de dimineață din casă și trecu printre oameni. Și oamenii se mirară și ziceau: oare aceasta este Noomi? Anii mulți și grei au trecut de cînd a plecat de printre ei și anii nu trec fără să-și lase urmele...

Era pe vremea secerișului. Erau zile de sărbătoare, nu numai pentru cei ce strîngeau recolta, ci și pentru cei ce n-aveau pămînt. Căci legea dădea săracilor tot ceea ce rămînea în urma legăturilor de snoși. Ale lor erau și boabele rămase pe tartale. Ruth porni și ea spre cîmpii să culeagă cîteva spice în urma secerătorilor.

Și se întîmplă să nimerescă tocmai în cîmpia lui Boaz, care-i fusese rudă lui Elimeleh, soțul lui Noomi. Înăra femeie sosi de dimineață și, în rînd cu ceilalți săraci, umbla pe ogor și culegea ici-colo cîte un spic. Spre prînz ieși și Boaz să-și vadă secerătorii și, umblînd printre snoși, o observă pe Ruth. Ruth era frumoasă și modestă; ea trecea încet printre secerători și culegea.

— „Cine e această fată?” întrebă Boaz.

Unul dintre băieți îi răspunse:

— E moabiteanca care s-a întors cu Noomi din cîmpiile Moabului.

Boaz auzise de ea și pe Noomi o cunoștea bine. Dădu ordin secerătorilor să nu o persecute, să o lase să culeagă toată ziua și să-i lase dinadins — cîcă uitate — cît mai multe spice în urma secerei. Iar ei îi zise: „Auzi tu, fata mea, să nu te duci să strîngi în altă țarină și să nu te depărtezi de aici, ci ține-te de fetele mele. Și dacă îți se face sete, du-te la ulcioare și bea din apa pe care au pregătit-o băieții”.

Ea nu se aștepta la așa ceva; era străină, nu cunoștea pe nimeni și i se părea că nimeni nu o cunoaște. Boaz îi vorbi atît de frumos încît nu mai știa ce să-i răspundă.

Toată ziua culese pe țarina lui Boaz. Seara se întoarse acasă și-i arătă lui Noomi spicele culese: era o cantitate frumoasă de snoși. Abia de reuși s-o ducă singură acasă. Noomi se miră văzînd-o și Ruth îi povesti toată întîmplarea.

— „Binecuvîntat fie Domnul — exclamă Noomi. Omul acesta ne este

rudă, nu pleca de pe țarina lui pînă nu se isprăvește secerișul!”

Un obicei evreiesc antic obliga ruda cea mai apropiată să răscumpeze averea celui care, sărăcind, era nevoit să-și vîndă pămîntul. Noomi se gîndi să-i aducă aminte lui Boaz datorită pe care o are față de ea și familia ei. Și cum se terminase secerișul și știa că Boaz își va petrece noaptea pe cîmp pentru a-și vinde grînele, o învăță pe Ruth să se apropie de culcușul lui, noaptea, și să-l roage să o răscumpeze. Boaz lucruse pînă aproape de miezul nopții și era vesel. Recolta era bună și muncile au fost terminate la timp. Era o noapte splendidă de vară și, deși bătea un vînt răcoros, el se culcă sub cerul liber, pe cîmp.

Spre miezul nopții se trezi speriat, văzînd-o pe Ruth culcată la picioarele lui.

„Și a întrebă Boaz: cine ești tu?”

Răspuns-a ea: eu sînt Ruth, roaba ta. Întinde poala veșmîntului tău peste mine, căci tu îmi ești rudă cu drept de răscumpărare!

Zis-a el: Domnul să te binecuvînteze fiica mea! Dragostea ta cea din urmă covîrșește pe cea de la început. Și acum, fata mea, nu te teme, ceea ce mi-ai spus tu voi face, căci toată lumea știe că ești femeie vrednică”.

Noaptea o petrecură împreună sub bolta înstelată a nopții...

A doua zi Boaz declară în fața judecătorilor orașului că răscumpără moștenirea lui Elimeleh, soțul lui Noomi. Ruth deveni soția lui Boaz și Noomi își văzu visul împlinit. În curînd se născu nepotul și se bucurară femeile din oraș de fericirea lui Noomi și o binecuvîntară.

Impresionant este textul acestei felicitări. Cîtăm:

„Binecuvîntat fie Domnul care nu te-a lăsat astăzi fără răscumpărător! Pomenit fie numele în popor. Iar pruncul să-ți înprosperă sufletul și să aibă grijă de tine la bătrînețea ta, căci nora ta iubită l-a născut și ea ți-e mai devotată decît șapte feciori”.

Și i-au pus numele de Oved. Și Oved îl născu pe Ișai, iar Ișai a fost tatăl lui David...

Aici se termină narațiunea cărții Ruth, cîntarea idilică a dragostei și a devotamentului ei. Extrem de vie și plină de naturalețe, duioasa povestire ne captivează din primele versete și ne ține încordați pînă la capăt. Și verset cu verset cresc în noi sentimentele de afecțiune și de respect față de frumoasa și modesta eroină, a cărei carte a fost primită cu dragoste alături de vajnicele vizii apocaliptice ale profeților, alături de divinele cîntări ale psalmilor, în Cartea Cărilor.

...E cea mai frumoasă floare în decorul împodobit al zilelor de Șavuot.

VECHI TIPĂRITURI EBRAICE

Abraham Yaari, un erudit bibliograf de la universitatea din Ierusalim, a publicat un interesant studiu despre primele tipărituri ebraice. Lucrarea, intitulată „Cărți ebraice tipărite la Constantinopol”, arată că prima tipografie din Orientul apropiat a luat ființă în orașul de pe malurile Bosforului, în anul 1504. Bazele ei au fost puse de evrei sefarzi, fugiți din Spania și Portugalia din pricina prigoanei inchiiziției. Aici au fost tipărite primele lucrări ebraice, care au avut un caracter religios. Scurt timp după aceea, tiparul ebraic s-a îmbogățit cu un nou centru, al familiei Soncino, din Italia.

Cartea lui A. Yaari cuprinde o listă a tuturor tipăriturilor ebraice făcute la Constantinopol, numele și titlul operelor, precum și un scurt rezumat al fiecărei cărți.

O NOUĂ SINAGOGĂ LA LINZ

În orașul austriac Linz a fost inaugurată în luna aprilie o nouă sinagogă. Vechiul lăcaș de rugăciune a fost incendiat de naziști în noiembrie 1938, în cursul pogromului denumit „Noaptea de cristal”.

SIMPOZION DESPRE ORIENTUL ANTIC

Institutul pentru popoarele asiatice care funcționează la Leningrad a organizat un simpozion științific consacrat orientului apropiat în perioada antică. Au fost prezentate și citeva referate cu tematică iudaică, printre care: „Cine au fost saduceii?”, „Influența cărții *Deuteronom* asupra literaturii qumranice”, „Trăsături caracteristice ale literaturii apocaliptice iudaice” etc.

La discuții au luat parte cercetători și studenți ai institutului.

DESPĂRTIRE

„Un erudit și un sfânt, care a pășorit în chip strălucit obștea din Capetown timp de 31 de ani”. În acești termeni s-a exprimat presa evreiască din Capetown despre rabinul Israel Abrahams, capul spiritual al Consiliului unit al comunităților evreiești din Africa de sud-vest, cu prilejul retragerii sale din post. Într-o atmosferă înălțătoare păstorul și-a luat rămas bun de la obște, pe care a slujit-o cu atâta dăruire ani îndelungați.

TEATRUL POPULAR DIN BIROBIDJAN

Colectivul teatrului popular din Birobidjan reprezintă comedia lui Salom Alehem „Lo-

zul cel mare” și piesa lui Moise Ghergensohn „Herșale Ostropolier”. Recent, teatrul a întreprins un turneu cu aceste piese în localitățile din regiune.

MINIATURI EVREIEȘTI

La Galerie Dauphine din Paris s-a deschis expoziția de miniaturi evreiești a pictorului David Tuszynski. Creația acestui artist înfățișează într-o viziune modernă vechile tipuri biblice, case și evrei din târgul de altă dată. priveliști dintr-o lume demult apusă.

CONDAMNAREA UNOR CRIMINALI NAZIȘTI

Tribunalul din Hamburg a judecat procesul a 5 foști membri ai batalionului 101 ai poliției naziste care a organizat deportarea și apoi exterminarea a 25 000 evrei din Lublin în anii celui de al doilea război mondial. Acuzații au fost condamnați la pedepse cu închisoarea pe termene între 6 și 8 ani.

Alte 58 de cazuri de crime naziste se află în cercetarea aceluiasi tribunal. Procesele urmează să înceapă încă în cursul acestui an.

EXPOZIȚIA DE LA PARIS

La începutul lunii mai s-a deschis la Paris o mare ex-

poziție de artă evreiască. Vizitatorul are posibilitatea să ia cunoștință de unele dintre valorile artistice reprezentative create de-a lungul a mai multor milenii. Astfel, în sălile *Petit Palais* se află: macheta templului din Ierusalim, două din celebrele manuscrise de la Marea Moartă, coloana lui Pilat, dezgropată din Cesarea, o Tora din Etiopia, incunabule, lămpi de hanuca lucrate din argint, bijuterii etc.

Expoziția va fi deschisă timp de 4 luni. De pe acum ea cunoaște un mare aflux de vizitatori.

„ZIDUL”

Studiourile din Holliwood au început turnarea unui nou film inspirat de răscoala din ghetoul Varșoviei din primăvara anului 1943. Principalul rol feminin este deținut de Sophia Loren.

ARHIVA MARTIN BUBER

Arhiva filozofului Martin Buber, de la moartea căruia s-au împlinit 2 ani, a fost donată universității din Ierusalim.

TEVIE LĂPTARUL

Un studio din Hollywood a anunțat intenția de a realiza un film după comedia muzicală „Violonistul pe acoperiș”. Rolul lui Tevie Lăptarul va fi interpretat pe ecran de către actorul israelian Topol. Filmul va fi prezentat spre sfârșitul anului viitor.

CÎNTECE FOLCLORICE

Firma elvețiană „Nili” din Elveția a realizat un disc cu 14 cîntece populare evreiești.

ÎN MEMORIA LUI MARTIN LUTHER KING

La Ierusalim a avut loc un serviciu divin în memoria pastorului Martin Luther King. Rabi Israel Dresner din orașul american Springfield a evocat în termeni mișcători personalitatea dispărutului, scoțînd în evidență lupta sa împotriva segregăției și a oricărui forme de discriminări. Vorbitorul, care l-a cunoscut personal pe Martin Luther King, alături de care a participat la numeroase acțiuni, a arătat că acesta obișnuia să citeze în discursuri pasaje biblice.

SINAGOGA VIITORULUI

Organizația *United Synagogue of America* a organizat un simpozion pe tema „Sinagoga viitorului”. Participanții au subliniat poziția iudaismului religios față de probleme de actualitate ca: mișcarea pentru pace și pentru egalitate dintre oameni, dreptatea socială etc.

SEMINAR EBRAIC

Între 1—21 august a.c. se ține la Ierusalim un seminar ebraic european. Vor avea loc prelegeri și discuții privitoare la limba și literatura ebraică etc.

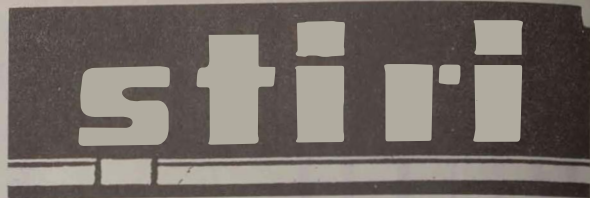
CONDAMNAREA UNOR CRIMINALI DE RĂZBOI

Un tribunal din Kiel (R. F. a Germaniei) a condamnat la închisoare pe viață pe un fost sergent S.S. pentru complicitate la exterminarea evreilor deținuți în perioada războiului în lagărul de la Bochnia. Un alt acuzat a fost condamnat la 6 ani muncă silnică.

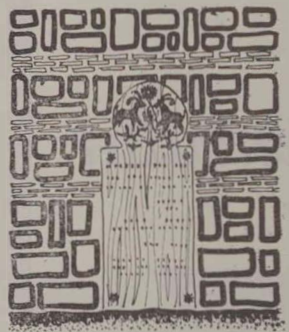
În orașul Elista din U.R.S.S. 4 foști comandanți ai „Corpului de cavalerie calmic”, creat de ocupanții naziști, au fost condamnați la moarte pentru crimele săvârșite împotriva populației evreiești.

EXPOZITIE LA PRAGA.

În sălile Muzeului evreiesc din Praga s-a deschis expoziția „O mie de ani de viață

evreiască”, prima din manifestările consacrate împlinirii unui mileniu de existență a obștei evreiești în acest oraș. Sint prezentate hrisoave, documente, obiecte de cult, de artă etc.

POZIȚIA SINAGOGILOR DIN AMERICA

Consiliul Sinagogilor din America — organizație ce reunește cele trei mari curente ale iudaismului american: ortodox, conservativ și liberal, a adoptat o atitudine fără echivoc în lupta împotriva discriminărilor rasiale. În unanimitate, Consiliul a aprobat un ajutor financiar în favoarea păturilor discriminate ale populației de culoare. În toate sinagoga din S.U.A. a fost citit un apel cerînd credincioșilor un efort susținut în lupta împotriva rămășițelor a secole de sclavie, degradare și discriminare.”

ARHIVA SALOM ALEHEM

Arhiva marelui scriitor Salom Alehem a fost transferată recent în Israel. Manuscrisele, scrisorile și cărțile scriitorului vor fi păstrate de aici înainte în Casa Salom Alehem, construită la Tel Aviv.

TURNEU TEATRAL

Ansamblul teatral evreiesc din Moscova întreprinde un turneu în Ucraina.

CONGRESUL FOȘTILOR DEȚINUȚI DE LA MATHAUSEN

La Anvers a avut loc congresul foștilor deținuți ai lagărului nazist de la Mathausen. A fost adoptată o rezoluție care cheamă omenirea să fie vigilentă și atrage atenția asupra pericolului pe care-l reprezintă renașterea nazismului.

FILM DESPRE MASADA

Un film despre Masada urmează a fi realizat în curînd. După cum se știe, această cetate ce domina în antichitate regiunea Mării Moarte a fost teatrul unor lupte îndrăgite între zeloții iudei și legiunile romane. După o rezistență eroică de 72 de zile, luptătorii Masadei s-au sinu-

cis pînă la urmă spre a nu cădea vii în minile dușmanului. Acest episod eroic va fi reînviat acum pe ecran.

ALBUM MARC CHAGAL

Celebrele vitralii realizate la sinagoga Hadasa din Ierusalim au fost redată într-un album de artă ce a văzut recent lumina tiparului.

Vitraliile înfățișează cu o artă deosebită cele 12 triburi ale lui Iacob, fiecare cu simbolul, istoria și destinul său.

COMEMORARE

S-au împlinit 100 de ani de la moartea scriitorului Abraham Mapo, considerat primul romancier al noii literaturi ebraice. Pentru a marca acest eveniment, poșta israeliană a emis un timbru cu efigia scriitorului.

DOCUMENTE IWO

În arhiva Institutului evreiesc din New York — IWO, se păstrează circa 140 documente și fotografii inedite în legătură cu răscoala din ghetoul Varșoviei, din anul 1943. Recent aceste documente au fost prezentate publicului în cadrul unei expoziții speciale.

ANIVERSARE

Cunoscutul semitolog prof. Isac Vinikov a împlinit vîrsta de 70 de ani. La facultatea de orientalistă de pe lângă universitatea din Leningrad, prof. Vinikov conduce catedra de limbi semite.

VIZITA PROTOCOLARĂ

În ziua de Pesah (Paștele mozaic) patriarhul Bisericii ortodoxe din Istanbul, Athénagoras, a făcut o vizită Sef rabinului comunității evreiești din Turcia, David Assao, spre a-i exprima felicitările Bisericii ortodoxe.

INSTITUT DE ȘTIINȚE IUDAICE ÎN CHILE

Pe lângă universitatea din Santiago de Chile a fost creat un Institut de științe iudaice. Clădirea în care își va desfășura activitatea noul institut a fost oferită în dar de către comunitatea evreilor din acest oraș.

TEVIE LĂPTARUL ÎN SUECIA

Doă teatre din Suedia prezintă cu mult succes comedia muzicală „Violonistul pe acoperiș”, după povestirea lui Salom Alehem „Tevie Lăptarul”.

Fragmente din cele două spectacole au fost prezentate la postul de televiziune din Stockholm.

די יענות

די צייטונג "ניו-יאָרק טיימס" פונעם 9טן-10טן 1968 פארענטפלטעטס און איז מערונג וואָס דער רב הכולל דר. דוד משה רובין האָט געבן דעם געזעצטענעם פון דער דאָזיקער צייטונג, הער ווייניג קאָס. די ציי-טונג באשעפטיקט זיך בארי-כות מיט דעם לעבן פון די יידישע קהלות פון דער סאָ-ציאליסטישער רעפובליק פון-טעניס, שידוכים די פול-שטענדיקע רעליגיעזע פרייזייט פון וועלכע עס געניסט די יידישע קהלות, פרט פון די 150 שוורן און וועלכע מ'דא-וועט יעדן סאָ, פון דער סאָ-ציאלער שטיצע וואָס ווערט פאָדערט געוויסן א. א. ו.

יעדער בינדער דארף קע-נען די געזעצטע פון זיין לאַג, כדי ער זאל זיין קאָנען אַפ-היים, און זיך פירן לויט זיין רע פאָרשטיין, יעדער ייד וואָס וויל אַפּהייבן די געזעצטע פון דער תורה, דארף זיין קענען. און כדי זיין צו קענען, דארף ער לערנען. אוראיי סאָן מען נישט פארלאנגען פון אלע מענטשן, און זיין וואָס דאָס סאָן אין דערעל-כער פאָס. ס'איז געווענער, יעדער ווייפל צווישן ער קאָן אַפּהייבן רעס פאָר, וויפל ער קאָן תופס זיין פונעם לער-גען און אין וואָס פאָר אים שטענדיק ער לעבט.

אונדערע חכמים האָבן געלעבט א גרויס געוויסן אויף לערנען תורה. אין זיין ערע צייטן האָבן גרויס און קליין, רייכע און אַרעמע, נאָר געלערנט. דער תנא האָל איז געווען אן אַרעמער מענטש און רבי אליעזר איז געווען רייך און קיינער פון זיי האָט נישט פארנאכגעלעבט דאָס לערנען.

מיר געשונען זיך איצט אין זמן ווען יעדן שבת לערנט פון פרק. און דאָ געשונען מיר א סך פאסירן און כו-שפילן בונגע לערנען. מיר ערשטענען בלויז עפעלע פון זיין.

רבי חנניא בן חרדין זאָגט, און צוויי מענטשן זיצן און לערן, דארף מען איר רעדן דברי תורה. רבי שמעון זאָגט, און דריי מענטשן זיצן ביים עסן, דארף מען ביים מיט זאָגן תורה. דאָס איז געוואָרן א מנהג, און כפרם שבת ביי-שליש סעודות, וואָס מען פאָר-וועט געוויינלעך כצורך, זאָל מען זאָגן תורה. רבי חנניא בן הקנה זאָגט, און ווער ס'האָט אויף זיך געניסטן רעס ערל תורה, דארף אביסל באשרייבן ווערן פון געווענלעכע לער-דאָס מייסטן, און דעם לער-ר, דעם וויסנשאפטלער צו גע-ס'ניסלער דארף מען רע

די התחייבות צו לערנען

אביסל פונעם פרק

שאָן נעמט מען בארינגונגען אין וועלכע ער זאָל קאָנען סאָן זיין ארבעט, און ריינסט פון דער מענטשהייט, בשלמתי. רבי אלעזר בן עזריה זאָגט: „אם אין תורה אין דרו ארץ, דאָרט וווּ ס'איז נישטאָ קיין תורה אין נישטאָ קיין דרו ארץ, און דאָרט וווּ ס'איז נישטאָ קיין דרו ארץ איז נישטאָ קיין תורה“.

היינט עס, און אויב דער מענטש האָט נישט קיין קול-סור-ס'איז נישט די רייד נאָר פון הויכער בילדונג, ווייל נישט יעדער האָט די מעגלעכקייט אין די פעזיקייט דערצו — האָט ער נישט קיין דרו ארץ, וואָס מיר וואָלטן אויסגעשליסן פארם מאסע מיט דרו ארץ און דאָן מיט פייניקייט, מענטשעלעכקייט. האָבן אין זיך מענטשעלעכקייט, פייניקייט, אָן באַשט אביסל קולבור, קאָן געלויבן ווערן צו א בוינ און פאנאמעט, ביים ערשטן ערנסטן ווינט פאלט עס אײן. ביים ערשטן שווערען פרוי, שווייט א-רויף דער עס-הארץ, די איג-נאראני. און דאָס איז אויך אייגע פון די סיבות פארוואָס מען לייבט זיך אזוי אויפן אין די פאָרגעשריטענע לע-עסן, דער און כפרם אין די פראָ-נרעסיווע, צו ענקר בן השרש זיין די איגנאראני, די עס-ארצות. די דאָזיקע ביידע באגריפן — קולטוראליסטיש-לעכקייט — דארפן גייען האנט אין האנט.

און אויב דעם איגנאראניס קאָן מען נאָר געשונען א זכות, ווייל נישט תמיד אין ער שולדיק רעדן, ס'רוב איז דאָס רי שולד פון די אומ-שטארן אין וועלכע ער האָט געלעבט, איז אָבער דער היפּ

דער דרו ארץ איז נישט קיין קנקן, עס איז אויך א מיל פונעם „מה שיש בו“. און א קולטורעלע, צו איינער וואָס ערמט זיך אין און וויל אויך אנדערע איינער, און ער איז אַלעכער, אָן מענטש-לעכקייט, אָן אביסל הארץ, קאָן געלויבן ווערן צו א בא-רענעם ראַכט, וואָס קאָן שוין כמעט „רענען“, אָבער האָבן געפילן, צו דער מדרגה איז ער נאָר נישט דערנאָנגען. איי, מ'זעט אסאך גרויסע קולטורעלע מענטשן, דענקען, קינסלעך וואָס האָבן א ביסל אונטערגעניקען אין הלכות מענטשעלעכקייט, און ווי זאָגט

ז. חיים (הסדר אויף זים 9)

אביסל פונעם פרק

א זשעסט וואָס איז ראוי לשבח

דעם 26סטן מאי 1968 האָט מען איז דער שטאָט פאראקאל געשטעלט א מצבה אויפן קבר וווּ ס'איז מקבר געוואָרן די יידישע וואָס די היסטאריע בארבראן האָבן געמאכט פון יידישע גופים, און אויף וועלכע ס'געפונט זיך די אויפשריפט: ר. י. פ. (ריין יידישע פסט).

די מצבה איז געשטעלט געוואָרן לויט דער איני-ציאטליש און אויסשליסלעכע, חו-צאות פון הער ק. לידיעמאן פון בוקארעסט, וועלכער האָט זיך אָפּגע-זעצט פון דער מאטעריעלער שטיצע וואָס די פערזענלעכע פון די יידי-שע, קהלות האָט אים אָנגעבאָטן צו דעם צוועק. ער האָט מאַכט ווירט דעם 9טן, ווייל — האָט ער געזעט — דער וויל די מצבה זאל זיין זינט בשלמות, די חפילה ביים קבר איז אָפּ-געווען און געווען פונעם ארטיגע-וואָס זיין סימפאטי פאר דער אַניציאטיווע, איינזעט מיט דער פארענונג פאר אונדזערס קדושים.

בזכור אין דער סוכה... איסלע-כער יום טוב האָט זיך זייער מצוה. שבעות איז אָבער אן אויס-נאם. זיין באדייטונג איז נישט פון א באגריפעלעכע זמן, א באגריפ-פון (הסדר אויף זים 9)

א פייערונג און א זכרה

רעם 16טן מאי 1968 איז פאָרגעקומען אין דער בוקא-רעשער כאָרשול די פאראייניגטע פייערונג פון ליג בעמער. אין דעם סאָן פונעם יאָרצייט פונעם גרויסן תנא רבי שמעון בן יוחאי, האָט מען אויך דאָס יאָר — לויט דער פאראייניגט פון דער כאָרשול — מזכיר געווען די געוועזענע „מנהגים, רבנים און מתפללים פונעם צענדלאן מקום קדוש פונעם רומענישן יידנטום. דער רב הכולל דר. רוד משה רובין האָט געהאלטן א דרישה.

רפאל רובינסקי ז"ל

אין עלטער פון 78 יאָר איז אין תל-אביב נפטר געוואָרן דער געוועזענער אויבער-חזן פון דער בוקארעשער כאָרשול רפאל רובינסקי. דער פארשאַפער איז אויכער דריי יאָרצענדליק, געווען דער שליח צבור אינעם צענדלאן מקום קדוש פון רומענישן יידנטום. ער איז געווען דער חזן וועלכער האָט דורר זיין מוזיקאלישן פאלאנגט און רעס קול נגינה מיט מתיקות, פארשאַפער דעם עולם מתפללים און פאמן נחת רוח. צו זלושים, רעם 9טן יוני 1968, 11 א זייער פארמי-סאָן וועט פאָרקומען אין דער בוקארעשער כאָרשול אן א זכרה. דער רב הכולל דר. רוד משה רובין וועט פאכאן דעם הסדר נאָכן נפטר.

לכבוד שבעות

דער יום טוב שבועות

עס איז סעקולאריזם און עס איז כראי זיך פון פארמאסטן, פארוואָס יעדער יום טוב האָט באשטימטע פון דער תורה אָנגע-צויכעט מצוות, העלעט איסלע-כער ייד וואָס מ'הויבט צו טאָן. למשל: אום פסח א פארבאָט צו עסן און טאקע אסאך פון חמין. און געבאָט צו עסן מצות, סרור און צו שריינקען אסאך בוסות און מצוות למסר ביצואת מצרים. צו דערציילן מיט א צווייטע ווי אזוי אונדזערע עלטערן זענען ארויסגעקומען פון מצרים. ראש השנה איז א מצוה צו בלאָזן שופר, צו זאָגן מלכות, זכרונות און שופרות. אום יום כיפור צו פאסטן, צו טאן תשובה, סוכות — צו זיין אין יעדן חסד, בענטשן אחרים, תנוכה — צו זיין לויטלעך. פורים — מקרא מגילה און גראד שבעות, דער גרויסער יום טוב פון מתן תורה, האָט נישט קיין איינציקע מצוה, וועלכע זאָל באצויגען און און-מערשדן דעם יום טוב און צווישן.

מיט וואָס דערקלערט זיך דאָס? עס איז דאָס זיכער נישט קיין צו-פאל, גראד שבעות, דער יום טוב פון מתן תורה, ווען יידן האָבן באקומען די געזעצטע קאנסטיטוציע און אלע תורה'ס מצוות און זיין וועלכע דאָרף קלערט געוואָרן פון דעם וועלט באשעפער אין מלכות כותנים וגו' דערשן. גראד דער היסטא-רישער פאל זאָל נישט האָבן קע-נען עס אפּגעלייגט מצוות ווי אלע אנדערע ימים טובים? פארמישט מען זיך אין די בא-גרייפן פון תורה ומצוות. קומט מען צו דעם באשלוס: יעדער יום טוב האָט א צווייטליקן באראקטער, וועלכער נאָר איין

דעם 23סטן מאי איז געפונען געוואָרן אין „שלוט-סאָט" פון זל-אביב די רומענישן וואָס, אן אויס-שטעלונג פון רומענישע סאָ-דוקס, צווישן אונדערע סאָ-רות געפונען זיך אויך כמער פליישיגענע און ווירטשע, וואָס זענען באשרייבט אונ-טער דער וועגזונג פונעם וי-גות הארשית פון דער פט-דראציע פון די יידישע קהלות פון רומעניע. אלט ענטפער אויף דער איינלאדונג אָנטיילנעמען אלס רוב-גאסט, ביי דער דערפונג, האָט דער רב הכולל דר. דוד משה רובין זיך געווענדט צו דער אָנ-רונג פון דער אויסשטעלונג מיט א מעסאזש אין וועלכע ער ווינטשט זיך דערפאָלג.

צייט-שפיל

פונעם רוזענישן רעליגיעזן יידנטום

הרב הכולל דר. דוד משה רוזן

די באגעניש אויפן בארג סיני

און איז אראפגעשניטן צו די סענשן. פון רעמלס אן, איז די וועלט גיטש מער קיין רושניגל, ווייל איז איר איז אריינגערונגען דאס באוועגן וויין אן, אויפן בארג סיני איז אראפגעשניטן גאט, אן ס'איז פאראן אן איין וואס זעט אלע מעשים וואס מיר טוען, אן אויער וואס הערט אלץ וואס מיר רעדן און טראכטן, אז אלע מעשים ווערן פארשריבן אין אספר וועלכעס וועט איינצורעכענען אלע עדות. פון רעמלס אן איז גאט און וויין וואס איינע, ווארעם ער איז די תורה גופא, און אויף די פליגלעך פונעם וואס שטייט גאט כסדר אראפ אן אונז, שוועבנדיק אויף דעם שטראל וואס באלייכט אונדזערע נעדרע, וואס פארטאגט אונז דערער הערצער.

פון רעמלס אן זענען מיר צו וואך געווארן אז מיר ווענען דערקענענשיש איז נישט הארץ זאגנאל, נאך ווערטיקאל, מיר האבן זיך נישט באפריידיקט מיט א מצוהדיקן גארטן, נאך האבן שטארקע געפילט דעם תענוג און לונגן ווען מיר האבן זיך וואס מער נידעראפטע אויף שטופעדיקע פעלדן. פון רעמלס אן האלטן מיר אין איין שטיין אויף די שפיצן פון גייס ווייל מיר ווייסן אז דאס איז אונז, אויבן בארג סיני, אויף די הייבן פון דער עקענסטער וועלט, פונעם זיך ער, דער וואס האט אונז בא-שאנקען מיט דעם וונדער-בארן גוריש אריינגערונגען אין די מורות פון זיין יצירה. אמת איז אז דער אויפשטיין איז שווער און מיט סכנות, אז מען דארף גיין אויף אים באקאנטע שטעט און אז א

גאט כבוד הווא האט גע-טראגט אין די היסטען. דער מענטש איז געווען אין די מיטענישן. גאט איז גע-ווען אלטעמשיק אין דער מענטש א זידיקע באשעפער גיט, וועמען דער זומפ פון תאוה האט אלץ מיטער אריינגעצויגן. גאט איז געווען אין דעם איבערנאכטן גלאניש פון ליכט און דער מענטש איז געווען אין דער אומדורכ-רוינגלעכער פונעם עניש. זיי זענען געווען ווייט, שרעקלעך ווייט, איינער פון אנדערן, דער בורא און וויין ווערט פולשטעכט כריה, ער וואס האט אריינגעהויבט לעבן האט שוין כמעט נישט רעקענט, ווי כאלס אלוקים עשה אות הארץ, ווארעם צווישן זיי איז נישט געווען קיין שום מענטש איז פלוצים האט זיך אויפן שפיץ בארג כאוויזן דאס ווארעם, זיין ווידער-קול האט דורכגעדרונגען די אומענער-לעבקים. ס'איז פארגלויבעט געווארן די נאנצע יצירה. ארומכעמט פון א נעחייטען צויבער, האבן זיך מענטשן עס געהערט און גינען. יא, זיי האבן עס געווען ווייל ס'שטייט געשריבן: "ובל העם רואים את הקולות..." (ישמות כ"ה).

ס'איז געווען דאס נכואיטע ווארעם, ס'איז געווען דאס קול וואס קרעט זיך איין, מיט פיערדיקע אותיות, אויבן, הארצוארטן דער רעכענשטע באלייכטנדיק דעם אויספליס כיו העש ווייט, צו אחרית הימים.

„וידר ה' על הר סיני.“ גאט איז אראפגעשניטן אויף דעם בארג סיני „שמות א"ה ווען פון די הייבן האט זיך געהערט דער דונער פון ווארעם, האט דער אייבערשטער פארלאזט וויין אפגעשטירקט שבוותן, חג הכורים און זמן מתן תורתנו. ליענט מען די מגילה רות, ווייל די מגילה רות, האט א שייכות מיט בייטע איי-גאט א שייכות מיט דעם יום טוב. שבוותן איז דער יום טוב פון דער טרדיגעטעניש, פון שנים אין רות ווערן געשריבען גיט שטענישן וואס קומען פאר אין לאנדווירט-משפחות, ענדארגע-טער, שבוותן האבן די יידן מקבל געווען די תורה, מיט די עשרת הדברות, מיט אירע דינים און מנהגים, פאר יידן און גרים, פאר בעלי-בתים און געזונגענע, פאר רייכע און ארעמע, און איז וועלכט פון תנ"ך, קאט מען נאך געפונען א בעסטער שילדע-רונג פון מקיים זיין די געבאט מיט מער ציונות און פשוטות, מער זעלישע ריינקייט ווי אין מגילת רות?

אויב שוין השירים, דער דיא-לאג צווישן נכתי ישראל מיט ברעט, איבערגעגעבן אין א פארם פון ליבע צווישן מאן און פרוי, דערגרייכט דעם העכסטן

מגילת רות

שטאפל פון פאנעוועז - וועלכער איז נאך ביזן היינטיקן טאג נישט איבערגעשריטן געווארן פון קיין שוועדישער - מיט זיינע תורה-ביתדיקע, באפריילטע פשוטות, מיט זיין עקססאז און מסירת-נפשדיקער ליבע, איז די מגילת רות א מענטשענלעכע פארשטיי-דיקע הויכע מענטשעלעכע געפילן, און זיי וואס דורכפירן אן לעבטן.

מיט דער גרעסטער איינפאלקלייט, מיט די פשוטות ווערטער, איז ס'רעכט זעטן מיר דאס ביידע יואיז דאס פאלק פון לאנדווירטן, עובדי-אדמה וואס די יידן זענען געווען, האבן פארזיידעלעכע די מידות טובות פון דער תורה וואס מ'האט מקבל געווען דעם יום-טוב שבוותן.

...און ס'איז געווען א הונגער אין לאנד יודעה - ווערט דער-צילט אין רות - האט אלימלך גענומען זיין פרוי נעמי און זיינע צוויי זין מחלו און כליו

שטאפל פון פאנעוועז - וועלכער איז נאך ביזן היינטיקן טאג נישט איבערגעשריטן געווארן פון קיין שוועדישער - מיט זיינע תורה-ביתדיקע, באפריילטע פשוטות, מיט זיין עקססאז און מסירת-נפשדיקער ליבע, איז די מגילת רות א מענטשענלעכע פארשטיי-דיקע הויכע מענטשעלעכע געפילן, און זיי וואס דורכפירן אן לעבטן.

מיט דער גרעסטער איינפאלקלייט, מיט די פשוטות ווערטער, איז ס'רעכט זעטן מיר דאס ביידע יואיז דאס פאלק פון לאנדווירטן, עובדי-אדמה וואס די יידן זענען געווען, האבן פארזיידעלעכע די מידות טובות פון דער תורה וואס מ'האט מקבל געווען דעם יום-טוב שבוותן.

...און ס'איז געווען א הונגער אין לאנד יודעה - ווערט דער-צילט אין רות - האט אלימלך גענומען זיין פרוי נעמי און זיינע צוויי זין מחלו און כליו

אין דינסט פונעם גלויבן, פונעם היימלאנד און שלום

יוסמיניאן געווענערס צו רעדן קירד און אירע גלויביקע, אין מאמענט ווען ער איז געווארן דער ערשטער גייסטלעכער פון נעם לאנד. ער האט ארויס-געוויזן א קלארע, ליכטיקע קאנצעפציע איבער דעם יום טוב, נעם גלויבן, און ווינע מוס-דות אין אונדזער תקופה. די דאזיקע קאנצעפציע איז גע-ווארן די ריכטיגער פון דער רומענישער ארץ-אקסידענט קירד, כאטשיגנדיק איר נאנג פארויס אין די דאזיקע 20 יאר, וועלכע האבן זיך גע-שלאסן מיט אויפול וונדער-באלע דערנענטערונג.

באגריסונג פון רב הכולל דר. דוד משה רוזן פארן פאטריארך יוסטיניאן

קירד, אזוי אז איצט אין דער פיערלעכער שעה קאן מען זאגן איינעם מיטן בעל-ה-תהילים: „גרים און חונ-דערלעך זענען זיינע עינים.“ אינעווייניק, איז דער צוואנציג-שטעל פון דער קירד אין די גלוי-ביקע אייגענעשטעלע געווארן, ברודערלעכע פארנידונגען אויפדריסות פון קעגנזייטיקע שאצונג, כבוד אין רעספעקט. א באדייטנדיקע מיל אין דעם איידעלעם ווערט האט דער פאטריארך יוסטיניאן, ארויסגעגרייט די צונג און דעם רעספעקט וואס מיר האבן פאר אים, זאל אונז רעדליכע זיין זיך צו ווערן צו דעם פאטריארך יוסמיניאן, אין דעם דאזיקן פיערלעכען מאמענט, מיט דעם אראפליסן העברעישן וונגש: „ער, מאה ועשרים“ און ס'איז געווען דאס בעסטע פרוכט, פונעם היימלאנד אין פונעם שלום.

„אחרי חקצורים“ „הינספר די שניסערקס“

אז שוין אלס און זיי זענען נאך יונג, לאזט זיך ערפא איבער-ווערן, וועלכע רעפארמאציע איז ערפא האט זיך עקקוויט מיט איר שווער, אבער רות וויל זי נישט אירע פארלאזן, ורות רבקה בח, „אבער נישט האט זיך באהעפט אין איר.“ און זי זאגט צו נעמי: „בעט מיך נישט זיך צו פארלאזן, וווייל דו וועסט גיין, מעל איר איר גיין, דין פאלק איז מיין פאלק, דין גאט איז מיין גאט, נאך דער טויט

און ווען נעמי דערוואס זיך אז אין יהודה האט זיך דער מצב פארבעסערט, דענעווען זי מיט די צוויי שווער, דאנקט זי פאר דעם חסד וואס זיי האבן געטאן מיט איר און מיט די נע-טאגערע, און וויל זיך לאזן אין וועג אריין, אהיים. אבער זי שווער וויל זי נישט פארלאזן.

נאכדעם וואס נעמי זוכט זי צו איבערצייגן אז ס'האט נישט קיין זין זאלן אלץ פארלאזן און גיין מיט איר, ווייל זי קען זי שוין קיין מענער נישט געבן, זי

וועט פאנעוועזערשטין צווישן מיר אין צווישן דיר, אויף דער ליבע וואס רות ווייזט ארויס צו נעמי, און אויף וועלכער דער טוהר פון נעם ספר רות, מאכט קיין שום קאמפלימנט נישט, קיין שום אפ-שאצונג נישט, ווייל ער האלט מסתתה אז ס'איז א נאטירלעכע זאך, וואלט מען געמאכט אויס-בארענט. כדי זי צו אונטער-שטרייכן, דעם פסוק פון שיר השירים, כי עזה כמות אתה, ווארעם שפארקט ווי דער פוסט

ת. זימלאן (חשך אויף זיט 9)

